

Вищий навчальний заклад «Український католицький університет»
Факультет наук про здоров'я
Кафедра психології та психотерапії

Магістерська робота

на тему
**Особливості об'єктних стосунків у контексті структурної організації
особистості”**

Виконала: студентка
6 курсу, групи ЗПП19/М
спеціальності 053 Психологія
освітньої програми «Клінічна
психологія з основами психодинамічної терапії»
Шавлак В.О.

Керівник Пилат Н.

Рецензент

(прізвище та ініціали)

«Не можна вирости, якщо не бути любленим»

Ольга Яскевич

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ 1. Огляд психоаналітичних теорій об'єктних стосунків.....	9
1.1. Концепція базового дефекту Мікаела Балінта.....	9
1.2. Немовля і його мати у роботах Дональда Вудса Віннікота.....	12
1.3. Об'єктні стосунки у теорії Мелані Кляйн.....	16
1.4. Об'єктні і суб'єктні стосунки у теорії Г. Звелца.....	17
1.5. Критерії структурної організації особистості за О.Кернбергом..	21
1.6. Теорія прив'язаності і об'єктні стосунки: точки перетину.....	25
Висновки до теоретичної частин.....	26
РОЗДІЛ 2. Методологічні засади емпіричного дослідження об'єктні стосунків у контексті структурної організації особистості	
2.1. Опис процедури проведеного дослідження і групи досліджуваних.....	29
2.2. Опис методик дослідження.....	30
Розділ 3. Емпіричне дослідження об'єктні стосунків у контексті структурної.....	35
3.1. Аналіз зв'язку між рівнем організації особистості та об'єктними стосунками.....	35
3.2) Аналіз зв'язку між рівнем організації особистості та типом прив'язаності	49
Висновки.....	65
Список використаної літератури.....	66
Додатки.....	72

ВСТУП

Актуальність. Від часу свого заснування і до сьогоднішнього дня психоналітична теорія і практика зазнавали значних змін та розвитку. Кожне нове покоління аналітиків завжди вело діалог зі своїми попередниками і, звісно ж, з «батьком» психоаналізу – З. Фрейдом. Серед психоналітичних концепцій, які пояснюють розвиток психічного апарату і його структур, чільне місце займає концепція об'єктних стосунків. На нашу думку, важко собі уявити сучасний психоаналіз без того внеску, який зробили дослідники і автори, що досліджували цей феномен. Об'єктні стосунки за своїм визначенням – інтрапсихічне явище. Тобто таке, що первинно існує всередині психіки, а отже важко підлягає вимірюванню і операціоналізації. Не зважаючи на це, поле об'єктних стосунків є одним з основних компонентів людської особистості з аналітичної точки зору. На думку аналітиків, ця внутрішня структура значною мірою визначає спроможність людини будувати стосунки з іншими та бути емоційно залученою до цих стосунків. Дослідники вважають, що об'єктним стосункам властиві як інтрапсихічний, так і інтерсуб'єктивний аспекти. Об'єктні стосунки – це та частина психіки, що закладається під час найпершої взаємодії немовляти з особою, яка здійснює опіку, і в подальшому визначає тип наших психологічних захистів, на яких зрештою формується наш характер, а також, на думку О. Кернберга, риси структури особистості.[26] Окрім того, об'єктні стосунки впливають на ефективність психотерапії, так як пов'язані зі спроможністю пацієнта встановлювати терапевтичний альянс. Встановлення довірливого і міцного стосунку з терапевтом – одна з основних запорок ефективності психотерапії. Отже, від якості об'єктних стосунків пацієнта може залежати успішність лікування. Попри згадану вище складність в операціоналізації, сучасні науковці намагаються залучити об'єктні стосунки до клінічного і прикладного дискурсів. Останні десятиліття триває розробка емпіричних інструментів, які б могли оцінити якість об'єктних стосунків особисті, як у їх інтрапсихічних, так і у поведінкових та афективних аспектах.[14] У своєму

дослідженні ми маємо намір з'ясувати, яким чином можемо вивчати і спостерігати об'єктні стосунки особистості, як вони впливають на її ставлення до інших людей та почуття до них. А також підтвердити або спростувати зв'язок між об'єктними стосунками та такими показниками зрілості організації особистості, як тестування реальності та інтегрованість ідентичності, а також типом прихильності.

Об'єктом дослідження є об'єктні стосунки.

Предметом – особливості об'єктних стосунків у людей з різним рівнем захисних механізмів, інтеграції ідентичності і тестування реальності.

Метою дослідження є виявлення зв'язку між якістю об'єктних стосунків і специфікою організації особистості. А також типом прихильності.

Гіпотези дослідження:

Гіпотеза 1. Ми припускаємо, що існує зв'язок між рівнем організації особистості та об'єктними стосунками.

1.1. У осіб, які мають примітивні захисні механізми, будуть більше вираженими такі форми патологічних об'єктних стосунків як «соціальна ізоляція» і «страх поглинення», ніж у , які користуються зрілими захистами.

1.2. У осіб, з гіршими показниками тестування реальності, будуть більше вираженими такі форми патологічних об'єктних стосунків як «соціальна ізоляція» і «страх поглинення», ніж у людей з кращим тестуванням реальності.

Гіпотеза 2. Ми припускаємо, що існує зв'язок між рівнем організації особистості та типом привязаності.

2.1. У осіб з примітивними захистами домінують унікаючий, тривожний і боязкий типи привязаності.

2.2. У осіб з гіршим тестуванням реальності домінують унікаючий, тривожний і боязкий типи привязаності.

Завдання дослідження:

1. Здійснити огляд психоаналітичних теорій об'єктних стосунків. Розглянути за якими критеріями визначають рівень структурної організації особистості.

Дослідити зв'язок теорії об'єктних стосунків з теорією прихильності.
Побудувати теоретичну модель дослідження.

2. Підібрати методологічний інструментарій для емпіричного дослідження гіпотез про зв'язок між об'єктними стосунками особистості та рисами її структурної організації, а також типом прихильності.
3. Провести емпіричне дослідження об'єктних стосунків. Проаналізувати отримані результати. На основі даних аналізу підтвердити або спростувати гіпотези дослідження.

Група досліджуваних: у дослідженні взяли участь 99 осіб віком від 16 до 58 років.

Методи дослідження: у дослідженні ми використали методику IPO (Inventory of Personal Organization) О. Кернберга; методику «Test of object relations» (TOR); методику «Самооцінка генералізованого типу прихильності» К. Бартолом'ю і Л. Горовиця («Relationship Quality» (RQ); K. Bartholomew, L. Horowitz, 1991).

Робота складається з титульного аркушу, змісту, вступу, трьох частин, висновків, списку літератури і додатків.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ПСИХОАНАЛІТИЧНИХ ТЕОРІЙ ОБ'ЄКТНИХ СТОСУНКІВ

На даному сучасному етапі розвитку психоаналітичної теорії існує багато визначень об'єктних стосунків. Кожен дослідник вносить у розуміння цього феномену щось своє. Наведемо два визначення, які належать Дж. С Шарф і О. Кернбергу.

Дж. С Шарф: «Об'єктні стосунки – це обширний технічний термін, який охоплює як інтрапсихічний, так і міжособистісний аспекти. Він позначає систему вроджених компонентів особистості у людській самості, які знаходяться у певній взаємодії. Ці компоненти проявляють себе в актуальній взаємодії індивіда з оточуючими, в ході якої відбуваються зміни первинних інтрапсихічних репрезентацій об'єктних стосунків». [9, с.16]

І далі: «Внутрішній об'єкт представляє собою фрагмент психічної структури, що виникає з досвіду, який індивід отримує у перші роки життя у стосунках з важливими дорослими» [9.с.17]

Як можна помітити, у цьому визначенні авторка підкреслює зв'язок внутрішніх і зовнішніх об'єктів і те, що немовля з народження володіє потенціалом для розвитку об'єктних стосунків.

О. Кернберг: «Під час будь-яких контактів між дитиною і близькою для неї людиною, яка виконує функції опіки, дитина інтерналізує не образ іншої людини або уявлення про неї, а стосунок між власною самістю та іншою людиною, які виражаються у вигляді взаємодії між уявленням про себе і уявленням про об'єкт. За посередництва цієї внутрішньої структури в глибинах психіки відкладається уявлення як про реальні, так і про уявні стосунки з близькими людьми». [26]

На думку Кернберга об'єктні стосунки складаються з трьох компонентів: 1.) репрезентацій Я; 2.) репрезентацій об'єкту; 3.) афекту, який їх об'єднує. У нашій

роботі ми будемо поспілкуватися цим визначення. Разом з тим, нас перш за все цікавили інтерсуб'єктивні прояви об'єктних стосунків. [18]

Теорія об'єктних стосунків – це одна з психологічних теорій розвитку, яка первинним мотивом і потребою людини бачить потребу бути у стосунках і отримати любов. Саме цим дана теорія відрізняється від теорії потягів Фрейда, який вважав, що людську поведінку визначає перш за все потреба задовільнити бажання і досягти афективної розрядки. Згідно з теорією об'єктних стосунків, структури людської психіки утворюється з засвоєння первинного стосунку «дитина – важливий дорослий», а всі подальші дефіцити психічного розвитку виникають, коли цей стосунок був недостає безпечним або потреби дитини були фрустровані.

Теорію об'єктних стосунків не можна назвати однорідним явищем в середині психоаналізу або ж однією школою. Це, швидше, певне зібрання поглядів і теорій різних авторів, яких об'єднує визнання згаданої вище важливості раннього стосунку у розвитку особистості. Серед аналітиків найпершими б'єктні стосунки почали досліджувати представники Британської незалежної школи (Феєрберн, Гантріп, Віннікот, Балінт), а також Мелані Кляйн, Анна Фрейд, Маргарет Малер та інші. Одночасно з аналітиками фактично ті ж самі феномени описували автори теорії прив'язаності Джон Боулбі та Мері Ейнсворт і їх послідовники.

Всі ці автори суттєво переглянули погляди Фройд на психосексуальний розвиток дитини. Варто зауважити, що Фройд працював з дорослими та, переважно, невротичними людьми, а розроблена ним теорія раннього розвитку була побудована на свідченнях його власних пацієнтів. Зрозуміло, що-спогади пацієнтів не могли сягати далеко і закінчувалися, переважно, в тому віці, на який припадає едіпів конфлікт. Та й самого Фрейда цікавила, в першу чергу, саме едіпова проблематика і її вплив на розвиток неврозів, а головним прототипом стосунку для нього була триангуляція. Отож його концепція психіки має суттєві суперечності і не так багато місця приділяє доедіпальним фазам розвитку, тобто тим, які тривають до три річного віку. Послідовники Фрейда, серед яких і

теоретики об'єктних стосунків, змістили свою увагу на найбільш ранній період розвитку психіки, що припадає на перший рік життя. Більшість з них, зокрема й Кляйн або Віннікот, дійшли до своїх висновків спостерігаючи і працюючи з новонародженими та маленькими дітьми. А Феєрберн або ж Гантріп – під час лікування психотичних чи надміру шизоїдних пацієнтів, з якими вдавалося працювати в аналітичній техніці, розробленій Фройдом.

1.1. Концепція базового дефекту Мікаела Балінта

Мікаел Балінт був аналітиком угорського походження, який пройшов свій власний аналіз у Шандора Ференчі і зазнав значного впливу новаторських поглядів свого наставника. Балінт працював з дорослими пацієнтами, багато з яких були шизоїдними. Спостерігаючи за тим, як його пацієнти реагують на аналітичну ситуацію Балінт зрозумів, що далеко не всі з них функціонують на едіповому рівні і видтворюють едіпів конфлікт у перенесенні. Класична техніка психоаналізу на той час базувалася на визнанні ключової ролі інтрапсихічного конфлікту для терапії і на ситуації між пацієнтом та аналітиком, як ситуації трьох людей. Передбачалося, що існує конфлікт всередині психіки між Я пацієнта і, наприклад, Супер-Его, що виникає через ідентифікацію з батьківською фігурою. У процесі терапії пацієнт мав спроекувати цей конфлікт на аналітика в переносі, а той – дати влучну інтерпретацію, яка б допомогла пацієнтові розв'язати даний конфлікт і, таким чином, усунути психічне страждання. Тобто в терапії, так би мовити, присутні три особи: пацієнт, його батьківська фігура і аналітик, на якого спрямовується перенесення. Отже, щось з минулого переноситься у теперішнє, і хтось зовнішній і сторонній (аналітик) наділяється властивостями і рисами внутрішнього об'єкта. В цьому полягає суть перенесення. І для того, щоб усвідомлювати своє перенесення завдяки інтерпретації і розуміти зміст слів, з яких вона складається, пацієнт мусить мати дуже розвинене Его. Багато ж хто з пацієнтів Балінта до такого здібними не були. Вони сприймали стосунок з терапевтом, як ситуацію, де взаємодіють лише дві

людини й, до того ж, часто не могли зрозуміти символічний і переносний зміст інтерпретацій, а сприймали їх буквально, як безпосередню реакцію аналітика на пацієнта (наприклад, що аналітик ворожий або прагне нашкодити). Аналітик сприймався як об'єкт, що мусить задовольнити потреби аналізанта. Він немов існує в його уяві виключно з цією метою. Спираючись на свої спостереження за такими пацієнтами, Балінт вводить поняття «базисного дефекту». Базисний дефект – це первинна нестача, яка вплинула на те, що людина не змогла розвинути як психічно, так часто і фізично. Ця первинна нестача полягає у тому, що опікун дитини був недостатньо уважним до її потреб, не відбулося підлаштовування під ці потреби і самість дитини залишилася непобаченою і непочутою. Тобто, простіше кажучи, дитина не отримала стільки любові і турботи, як потребувала. Таким чином, у моделі Балінта причиною патології є не конфлікт, а глибокий дефіцит. Він пише про це так: «З моєї точки зору, базисний дефект утворюється на ранніх етапах розвитку індивіда, коли виявляється значне розходження між його психобіологічними потребами, з однієї сторони, і тією кількістю уваги і любові, матеріальної і психологічної турботи, які доступні для нього на той момент – з іншої. Так виникає стан недостатності, дефіциту, наслідки і відкладений ефект якого у майбутньому можуть бути усунені лише частково. Фактори, які обумовлюють цю ситуацію неузгодженості на ранніх етапах розвитку, можуть бути вродженими, наприклад, рівень психобіологічних потреб дитини може бути занадто високим (у випадку нежиттєздатності дітей, а також за прогресуючого спадкового розладу); або походити із зовнішнього оточення, наприклад, у випадку неповного, недостатнього, несистематичного догляду за дитиною, який відрізняється надмірною тривогою, гіперопікою, грубістю, ригідністю, загальною непослідовністю, надмірною стимуляцією або просто нерозумінням і байдужістю». [2]

Таким чином, область базисного дефекту – це область діадного стосунку суб'єкта і об'єкта. Цей рівень характеризується дефектом, нестачею в психічній структурі, а не конфліктом. Окрім едіпового рівня психіки, на якому завжди

існує конфлікт між трьома особами і який актуалізується в терапії завдяки перенесенню, і рівня базового дефекту, де існує два учасники – суб'єкт і об'єкт, який існує, щоб задовільнити потреби суб'єкта і не має власних, Балінт називає ще і третю сферу – сферу творення. На цьому рівні психіки об'єкта не існує взагалі і тому про нього важко щось сказати. Оскільки не існує об'єкта, то не може бути і перенесення, а отже, аналітична робота на цьому рівні стає неможливою. Цей рівень психіки символізується мовчанням пацієнта. Особистість повертається в сферу творення, щоб створити інший, свій об'єкт, який був би більш чуйним і емпатійним, ніж той, який, можливо, був насправді. На цьому рівні виникають мистецтво і наука.

Вступаючи в суперечку з теорією первинного нарцисизму, Балінт стверджує, що з перших днів життя дитина встановлює примітивні форми стосунку з зовнішнім світом. Немовля з самого свого народження усвідомлює будь-які зміни у зовнішньому середовищі і реагує на них. І у подальшому людською поведінкою буде керувати бажання мати гармонічні стосунки з об'єктами і отримати любов. «Мета всіх людських прагнень полягає у становленні – або у відновленні – тотальної гармонії з навколишнім середовищем, у набутті нічим не порушеної любові».[2] Балінт виділяє три форми примітивних об'єктних стосунків. Перша з них має назву «гармонічне схрещування». Ця форма первинної любові притаманна внутрішньоутробній стадії розвитку дитини, коли самість дитини і матір-середовище переплетені і проникають один в одного так, що відділити одне від іншого – не можливо. Це стадія первинної гармонії і недеференційованості, тут ще не існує окремих об'єктів, лише, як пише автор, субстанції і простори. Народжуючись, немволя потребує тепер нових форм адаптації. З гомогенного середовища починають виокремлюватися об'єкти, які немовля сприймає тепер як окремі. За несприятливих умов середовища, коли «запит» дитини знаходить недостатньо відгуку, як у випадку депресивної мами, або ж, навпаки, коли індивід зіштовхується з гіперстимуляцією і гіперопікою, можуть розвинути патологічні форми примітивних об'єктних стосунків, які

Балінт називає окнофілією та філобатизмом. Окнофілія – це надмірне катектування об'єктів, коли будь-яка розлука з важливим іншим сприймається як загроза існуванню і викликає надмірну сепараційну тривогу. Тут відбувається своєрідне чіпляння за об'єкт і надмірна залежність від середовища. Звичайно, життя немовляти залежить від дорослих, які про нього піклуються, і для раннього віку така форма стосунку цілком природня. Однак, патологічна форма окнофілії залишається притаманною людині і тоді, коли вона вже може самостійно задовільняти свої потреби. Протилежним до окнофілії є філобатизм. Цей тип первинної любові, навпаки, відрізняється недостатнім катектуванням зовнішнього об'єкту, який сприймається як загроза Его. Катектуються або внутрішні структури Его, або ж порожні простори без об'єктів. Цей тип чимось нагадує вторинний нарцисизм Фрейда або внутрішній світ глибоко шизоїдної людини.

Резюмуючи, можна сказати, що Балінт вважав людину такою, яка народжується для стосунку з іншим і все життя прагне відновити первинну гармонію зі своїм середовищем, прагне знову бути любленою. З моменту народження лібідо дитини спрямовується у зовнішній світ, щоб знайти взаємність і створити міцний об'єктний стосунок. «Таким чином, кінцева мета всіх лібідинозних прагнень полягає у збереженні початкової гармонії».[2] «Саме це *unio mistica* (містичне єднання), відновлення гармонійного схрещування між індивідом і найбільш важливою частиною оточення, об'єктом його любові, і складає прагнення, яке поділяє все людство».[2] – завершує свою думку психоаналітик Британської незалежної групи.

1.2. Немовля і його мати у роботах Дональда Вудса Віннікота

Британській аналітик Дональд Вудс Віннікот по праву отримав прізвисько друга всіх матерів. Він починав свій шлях як педіатр, що дало йому змогу спостерігати за немовлятами і зібрати багато клінічного матеріалу. В основу своїх поглядів на природу людських взаємостосунків і ранній розвиток психіки

Віннікот поклав поняття Селф або Самості.[32] На його думку, розвиток особистості проходить шлях від повної залежності до все більшої автономії індивіда. Як психоаналітик, Віннікот поділяв теорію стадій психосексуального розвитку та тричленну модель психіки. «Я» дитини формується поступово завдяки інтеграції психіки та тіла. Потяги, які йдуть з Ід, є властивими для нас з народження і проявляють себе у прагненні до оргазмічної розрядки лібідинальної напруги. Проте те, наскільки гармонійною буде інтеграція всіх компонентів психе і соми, яка поступово приведе до утворення «Я» і внутрішнього світу дитини, залежатиме від сприятливості первинного середовища немовляти, яким для нього виступає мати або особа, яка виконує її функції. Для цього мати спочатку мусить майже повністю підлаштуватися під потреби новонародженого. У теорії Віннікота, наприкінці вагітності у породіллі розвивається регресивний стан, чимось схожий на психоз, який носить назву «первинної материнської стурбованості» (primary maternal preoccupation). Ось як пише про це явище сучасний аналітик Паоло Фонда : «Чим менша дитина, тим більша материнська стурбованість як найшвидшим визначенням її потреб і готовністю їх задовільнити. Вона сприймає (можна сказати «у контрпереносі») загрозове відчуття болю, яке маячить перед новонародженим немовлям, і вона прагне допомогти йому уникнути цього болю».[35]

Як і у теорії Кляйн, спочатку немовля взаємодіє не з матір'ю як цілим об'єктом, а з частковими об'єктами, на кшталт груді або пляшечки. «На ранній стадії, до того як немовля проявить себе як окреме ціле, стосунки з об'єктами мають характер стосунків частини з частиною».[15] Поступово дитина набуває усвідомлення цілісності об'єкта, але разом із цим усвідомленням приходять відчуття залежності і, як наслідок, початок потреби в незалежності. Іншою важливою стороною дозрівання психіки є розвиток об'єктних стосунків, що відбувається від суб'єктивного об'єкта через частковий об'єкт до перехідного об'єкту і його використання. Феномен перехідного простору і перехідних об'єктів займає особливе місце у цій теорії.

Коли дитина народжується, то вона не сприймає світ зовнішніх об'єктів як щось, що існує окремо від неї. Для неї об'єкт – це вона сама. Вона повністю ототожнює себе з навколишнім світом. «Не існує об'єкта: материнська груди – це він (малюк) сам, материнські руки – це він сам». [32] На цьому ранньому етапі немовляті властиве відчуття всемогутності, воно живе у світі власних оніпотентних галюцинацій. Реальність об'єкта для нього повністю суб'єктивна. Тому Віннікот каже, що в цей час об'єкт є суб'єктом або суб'єктивним об'єктом. Тут немає «не-Я», є тільки «Я». У процесі психічного дозрівання дитина мусить здобути відчуття зовнішньої реальності, тобто усвідомити, що поза межами її «Я» існує світ, який нею не є. Але такий перехід зі сфери повністю суб'єктивного сприйняття до сфери реальності не може бути миттєвим і раптовим. Він має відбуватися поступово. А перехідні об'єкти й відповідають за те, щоб такий перехід врешті-решт відбувся.

Практикуючи як педіатр, Віннікот помітив, що з певного віку, переважно з трьох-чотирьох місяців, дитина сама починає тягнути до рота предмети. Це може бути краєчок ковдри або подушки. Малюк також може висмикувати з коцика ворсинки і смоктати їх. На думку аналітика, дитина сприймає ці предмети як такі, що одночасно залучені і до її внутрішньої і до зовнішньої реальності. Вони, так би мовити, знаходяться на межі, утворюючи перехідний простір. Перехідні об'єкти «вплетені» і в «Я» дитини, яке формується, і у світ. «Перехідний об'єкт – це об'єкт, який дитина сприймає як «вже трішки не-Я, але все ще трішки Я». [32]

Перехідний об'єкт символізує материнську груди. Він допомагає малюкові витримати ті перші рази, коли мами немає поряд. Немовля заспокоюється і засинає, коли тримає і смоче об'єкт. Він захищає немовля від появи відчуття самотності і тривоги депресивного типу. Поступово, у процесі дозрівання малюкового «Я», перехідний об'єкт починає ускладнюватися. Тепер він стає улюбленою іграшкою, пізніше – дитячою грою, пісенькою або історією. У дорослому світі до перехідної зони досвіду належать мистецтво, філософія і

релігія. Перехідний простір заповнений ілюзіями. Однак Віннікот розуміє ілюзію у позитивному значенні. «Ілюзія – це те, що свідомо сприймається суб'єктом як дещо відмінне від реальності, але при цьому наділене всіма властивостями цієї реальності. Для дітей це – перехідний об'єкт, який з певного часу перестає сприйматися саме як материнська груди, але стає її символом. Красчок ковдри, який він тягне до рота, наділений для малюка значенням груді матері, хоча він вже й відчуває різницю між цим предметом і справжньою груддю. Пізніше для дітей такою ілюзією стає гра. Наприклад, коли діти грають у війну – тобто грають у дорослих, вони усвідомлюють, що це не війна і ніхто нікого не вбиває, але вони переживають всі емоції так, ніби це було б насправді. Гра – це теж продукт сфери ілюзій». [32]

Дитина буде мати можливість розвинути здатність до створення перехідних об'єктів і, врешті-решт, до тестування реальності тільки якщо мати буде достатньо синхронізованою з її потребами і підлаштованою під них. Мама мусить відчувати той момент, коли у дитини з'являється інстинктивне бажання. В цей момент вона дає їй груди, і дитина сприймає це так, наче вона сама створила цю груди, як тільки відчула у ній потребу. «Іншими словами, груди знову і знову створюється дитиною на основі її здібності до любові або (можна сказати) під впливом цієї потреби. Новонароджений розвиває суб'єктивне явище, яке ми називаємо «материнською груддю». У потрібний момент мати поміщає реальну груди туди, де дитина готова творити». [23]

За таких умов новонароджений набуває відчуття безпеки і передбачуваності, що трансформуються у досвід, який Віннікот називає неперервністю буття. «У початковий період життя немовляти мати, за посередництва майже стовідсоткового пристосування до дитини, створює у неї ілюзію, що її груди є частиною дитини і знаходиться, так би мовити, під магічним контролем. Кінцева мета матері полягає у поступовому руйнуванні ілюзії дитини, проте, її спроби у цьому напрямку будуть безуспішними, якщо на самому початку вона не надасть достатніх умов для її появи». [23]

1.3. Об'єктні стосунки у теорії Мелані Кляйн

У своїх поглядах на психічний розвиток Мелані Кляйн відводила важливу роль несвідомому загалом і інстинкту смерті зокрема. Кляйн спиралася на пізні роботи Фрейда, зокрема на «По той бік принципу задоволення». На її думку, дитина народжується з двома інстинктами – інстинктом життя і інстинктом смерті. Перший з цих інстинктів у подальшому втілюється в психіці у вигляді лібідо, а другий – у вигляді агресії. Сам процес народження є травматичним для дитини і супроводжується сильною тривогою. Новонароджений хоче захиститися від переживання цих тривог, а також інстинкту смерті, тому у психіці формуються такі примітивні захисні механізми, як проекція, інтроекція, розщеплення, проєктивна ідентифікація. Дуже важливим для утворення внутрішнього світу особистості є інтроекція образів важливих інших, що стають внутрішніми об'єктами. «Внутрішній об'єкт позначає сформований у дитини психічний і емоційний образ іншої людини, який став частиною її внутрішнього світу. Протягом всього життя між світом інтерналізованих фігур і об'єктів, і світом реальним (теж відображеним у психіці) продовжується складна взаємодія, яка складається з повторюваних циклів проєкції і інтроекції». [33] Спочатку об'єкт сприймається не цілісно, а частково. Наприклад, не цілісний образ матері, а її груди. Інтерналізованими можуть бути як добрі, так і погані об'єкти. Наприклад почуття заздрості, яке є втіленням інстинкту смерті, призводить до того, що увнутрішнюється саме поганий об'єкт. Кляйн вважала, що маленька дитина переживає інтерналізований внутрішній об'єкт фізично, вона відчуває його у своєму тілі. У психіці дорослої людини внутрішні об'єкти утворюють примітивні несвідомі пласти і приховано впливають на переживання і думки, забарвлюють їх. Інтерналізовані об'єкти дорослої особистості можна пізнати через символічну продукцію психіки, наприклад сні, фантазії і мову.

На думку психоаналітикині майже з самого народження дитина володіє Я і вступає у взаємодію зі своїми важливими іншими, фантазує про них, спрямовує

на них свої інстинкти. Переживаючи сильний дискомфорт від своїх агресивних почуттів, дитина хоче позбутися їх, тому проектує ці почуття на зовнішній об'єкт. Материнська фігура теж зазнає такого розщеплення і перетворюється на хорошу грудь, яка задовільняє потреби, і погану грудь, яка переслідує. Цей етап у житті немовляти носить назву параноїдно-шизоїдної позиції.[11] В цей час основними захистами психіки є згадане розщеплення і проекція. Немовля досвідчує сильну персекуторну тривогу. Концепція «позицій» є ключовою для теорії розвитку Кляйн. Вона вводить термін «позиція» на противагу до фаз психосексуального розвитку Фрейда. Значення терміну походить від того, що новонароджений сприймає матір немов би з різних позицій. У ранньому розвитку існують дві позиції – згадана вище параноїдно-шизоїдна і депресивна. У психіці дорослої людини, яка пройшла ці ступені розвитку і розвинула зріле Его, позиції продовжують несвідомо існувати одночасно, час-від-часу перемикаючись одна на одну. Десь після шести місяців часткові об'єкти материнського тіла починають інтегруватися в один цілісний образ і депресивна стадія замінює параноїдно-шизоїдну. Визначальним для емоційного життя у цій фазі є почуття провини. Оскільки з розщепленої «поганої» і «хорошої» груді утворилася інтегрована фігура, яка відтепер втілює як позитивні, так і негативні якості, дитина відчуває провину за агресію, яку вона раніше спрямовувала на погану частину об'єкта, і прагне до репарації, тобто хоче спокутати нанесену об'єкту шкоду. Агресія тепер повернена на власне Его. Проходження депресивної позиції вимагає розвинутої здатності до толерування амбівалентних почуттів.

[33]

1.4. Суб'єктні і об'єктні стосунки у теорії Грегора Звелца

У своїй роботі ми використали опитувальник «Test of object relations» хорватського дослідника Грегора Звелца.[20] У його розумінні баченні об'єктних стосунків поєднуються як психоаналітичні погляди, так і теорія прихильності. На думку цього автора використання такого поняття як «об'єктні стосунки» має

бути переглянуто. Коли Фройд казав про «об'єкт», то мав на увазі, що дитина сприймає іншу людину як таку, що існує для задоволення її бажань і потягів. Об'єкт не сприймають як окрему особистість з власними потребами. У розроблених Звелцем теорії і методології, термін «об'єктні стосунки» слугує для опису патологічних форм взаємодії між дорослою людиною та її оточенням. У таких стосунках цінність іншої людини, яка виступає об'єктом, зводиться до її спроможності задовольняти потреби Я і бути доступною. Тобто, можна сказати, що об'єкт – це той/та, кого свідомо або несвідомо використовують, однак не у сенсі Виннікотівського «використання об'єкта», яке властиве маленькій дитині і слугує її залученню до реальності. У Звелца мова йде про патологічні форми об'єктних стосунків дорослої людини. Взятши за основу таке розуміння об'єктних стосунків, у своїй методиці автор пропонує оцінити їх специфіку у дорослої людини, використовуючи такі підвимири цих стосунків, як соціальна ізоляція, страх поглинення, сепараційна тривога, егоцентризм і нарцисизм. Звелц виділяє три головні виміри розвитку об'єктних стосунків: 1.) Залежність – Незалежність (Independance – Dependance); 2.) Прихильність – Відчуження (Attachement – Alienation); 3.) Взаємність – Захопленість собою (Reciprocity – Self Absorption).[18] Виміри мають протилежні за своїм значенням крайні точки. Ліва точка виміру позначає здатність індивіда до здорових і паритетних суб'єктних стосунків. У цьому типі стосунків існує рівність між Я і Ти. Люди, які мають здатність до даного типу відносин, ставляться до іншого як до рівноправної і самоцінної особистості, що має свій внутрішній світ, інтереси та бажання. Права точка кожного виміру охоплює певні типи патологічних об'єктних стосунків. Особи, які знаходяться на цьому полюсі континуума, схильні до описаного вище використання об'єкта. Підвимири соціальної ізоляції, страху поглинення, сепараційної тривоги, егоцентризму і нарцисизму описують саме цю праву патологічну точку кожного виміру. Кожен вимір об'єктних стосунків відображає певні завдання, з якими зустрічається особистість протягом свого розвитку.

Вимір «Незалежність – Залежність» відсилає до процесів сепарації і індивідуації, які описують поступовий розвиток Я від повної залежності до автономії. Мета цих процесів – розвинути стабільне та надійне відчуття власного Я, яке сприймається відокремленим від інших. Крайня права точка осі описує такі патологічні форми об'єктних стосунків, за яких особистість не розвинула згаданого відчуття своєї окремішності. У методиці «TOR» вимір «Залежність» представлений підвиміром, що має назву «Сепараційна тривога». На думку авторів теорії об'єктних стосунків, сепараційна тривога є одним із перших страхів, який виникає у ранньому діадному стосунку матері та дитини. Цей тип тривоги у тій чи іншій мірі супроводжує людину протягом всього життя. У дорослому віці він приймає форму страху бути залишеним або відкинутим близькою людиною. Адаптивна, помірна форма сепараційної тривоги дозволяє розвинути прихильність у стосунку і втриматися у ньому. Однак, сепараційна тривога може набувати і неадаптивних форм, стаючи занадто інтенсивною і виникаючи вже при найменшій загрозі розставання і сепарації. Люди з надмірно вираженою сепараційною тривогою зазвичай є дуже залежними у стосунках. Вони відчувають сильний дискомфорт, коли залишаються на одинці із собою і використовують перехідні об'єкти, щоб зменшити психологічний біль, навіть при короткому розставанні. З точки зору теорії сепарації-індивідуації Маргарет Малер, такі особистості не завершили фазу сепарації і не досягли константного сприйняття об'єкта. Вони не інтерналізували регулюючі функції важливих Інших у ранньому дитинстві і не можуть самостійно підтримувати свій внутрішній психічний баланс. Тому вони потребують Інших, які ніби переймають на себе функцію цієї регулюючої частини.

Вимір «Відчуження» складається з підвимірів соціальної ізоляції та страху поглинення. Особи, які мають вираженими ці два типи об'єктних стосунків, переживають труднощі у взаєминах з іншими, вони досвідчують відчуження і уникають близькості. У таких людей перспектива залежати від когось емоційно викликає тривогу, а стосунки сприймаються ними як потенційна пастка і загроза

їх незалежності. У ранніх теоріях об'єктних стосунків такі патерни сприйняття і поведінки, як уникання близькості, відчуження і недовіра, описуються як притаманні дуже шизоїдним особистостям. На думку Феєрберна, люди з вираженою шизоїдністю відводять свій лібідинозний катексис від об'єктів зовнішнього світу і спрямовують його на свої внутрішні об'єкти. В той час як Натомість Гантріп вважає, що вони відсторонюються як від тих, так і від інших.[18] Цей вимір об'єктних стосунків корелює з концепцією філобатизму Мікаела Балінта, яку ми розглядали вище.

Останні два типи стосунків «Егоцентризм» та «Нарцисизм» входять до *виміру «Захопленості собою»*. Патологічну форму егоцентризму характеризує ставлення до іншої людини як до засобу задоволення власних потреб, а також маніпулятивна поведінка. У теоріях об'єктних стосунків нарцисизм є однією з фаз раннього розвитку особистості. Маленька дитина сприймає своє Я як омніпотентне і всемогутнє. На приклад, як було описано вище, за Віннікотом мати має підтримати цю ілюзію дитячої всемогутності, для того щоб немовля розвинуло довіру до світу і повірило у свою здібність творити. У теорії Кохута завдання батьків – адекватно відобразити цей дитячий нарцисизм, висловлювати захоплення та віру у дитячу унікальність. У такому випадку дитина буде мати достатньо потенціалу, щоб з часом прийняти обмеженість власного Я та можливостей і, таким чином, навчитися сприймати інших як незалежних і рівноправних. Якщо ж ця потреба у нарцистичному насиченні у ранньому дитинстві була фрустрована або людина пережила якийсь інший травматичний для відчуття власної самоцінності досвід, то у дорослому віці ці фантазії про власну унікальність і всемогутність можуть продовжити своє існування. Дорослі люди, у яких виражений цей тип об'єктних стосунків, схильні ідеалізувати власне Я, при цьому часто знецінюючи інших.

1.5. Критерії структурної організації особистості за О. Кернбергом

Отто Кернберг створив структурний підхід для оцінки особистості. На основі статті Кернберга «Психічні структури і особистісна організація» ми розглянули те, за якими критеріями здійснюється оцінка рівня структурного рівня особистості. Аналітик пропонує виділяти три рівні: невротичний, межевий і психотичний. Рівень визначається за допомогою оцінки таких критеріїв, як:

- 1) ступінь інтеграції ідентичності;
- 2) рівень розвиненості захисних механізмів;
- 3) тестування реальності;
- 4) якість об'єктних стосунків;
- 5) ступінь інтегрованості Супер-Его.

Однак останній критерій є другорядним.

1. Ступінь інтеграції ідентичності

Ідентичність формується, коли різні Я-репрезентації, які були утворені особистістю впродовж життя, і об'єкт-репрезентації, які відображають інших у психіці, об'єднуються в цілісні та несуперечливі уявлення про себе та інших людей. Для високої інтеграції ідентичності Я-репрезентації і об'єкт-репрезентації мусять бути добре об'єднаними як всередині себе, так і між собою. Дифузія ідентичності має місце тоді, коли така інтеграція є недостатньою. «Дифузія ідентичності представлена поганою інтеграцією між концепціями Я (Self) і важливих інших».[27] На основі цього критерію межеву і психотичну організацію відрізняють від невротичної. Для невротиків властива достатньо добре інтегрована ідентичність, а от межеві і психотичні особистості, як правило, страждають від ідентичної дифузії. У повсякденному житті для людини з дифузною ідентичністю характерні постійне і стійке відчуття спустошеності, значні суперечності у самосприйнятті, непослідовна і хаотична поведінка, яку важко пояснити і співпереживати, бліде, сплюснене, збідніле сприйняття інших

людей. Під час клінічного інтерв'ю дифузія ідентичності діагностується на основі того, що пацієнт не може послідовно і цілісно описати терапевтові свої стосунки з важливими людьми і самих цих людей. Як наслідок, терапевт не може цілісно співпереживати концепціям Я та Інших пацієнта, уявити їх і відчувати емоційно. Йому ніби нема за що зачіпитися. У теорії це пояснюється тим, що у психіці таких людей продовжує існувати раннє розщеплення, тому «погані» Селф і об'єктні репрезентації залишаються відокремленими від «хороших». У процесі дозрівання психіки «погані» і «добрі» репрезентації себе та інших поступово об'єднуються і утворюють цілісну ідентичність. Однак у деяких осіб така інтеграція не відбувається. Кернберг пояснює цей феномен властивою таким людям з народження сильною агресією, яка притаманна їм конституційно або ж була набута під час незадовільного раннього досвіду опіки. Тоді «хороші» і «погані» репрезентації важливого іншого і себе залишаються розщепленими, що вберігає «хороші» репрезентації від знищення агресією.

Проте у психіці невротичних і межевих людей Селф і об'єктні репрезентації достатньо розмежовані, що слугує створенню меж Его. Існує чіткий бар'єр між уявленням про себе і відчуттям себе і інших. У людей з психотичною організацією особистості така межа відсутня або є нечіткою.

2. Захисні механізми

Ще одним критерієм, який відрізняє різні рівні особистісної організації, є використання захистів різної ступені зрілості. Невротична організація особистості ґрунтується на захисних механізмах вищого порядку, таких як витіснення, сублімація, реактивне утворення, анулювання (undoing), раціоналізація, інтелектуалізація та ізоляція афекту. Як пише Кернберг, ці захисти охороняють Его від внутрішньопсихічного конфлікту, усуваючи потяг (драйв) і всі пов'язані з ним думки та переживання зі свідомості. У свою чергу, межева і психотична організації виникають, коли діють примітивні захисні механізми. Головний з них – розщеплення (splitting). Від нього походять інші

незрілі захисти, до яких належать примітивна ідеалізація, примітивні форми проєкції (зокрема проєктивна ідентифікація), заперечення і всемогутність (всемогутній контроль). Подібні захисні механізми запобігають конфлікту в Его завдяки дисоціації. Вони відділяють один від одного всі суперечливі переживання, які стосуються самої особистості або її важливих інших. «Коли переважають примітивні захисні механізми, тоді різні стани Его активізуються послідовно, один за одним. Якщо ці суперечливі стани Его не пересікаються один з одним, то і тривога, пов'язана з ними, не проявляється або знаходиться під контролем». У згадуваній вище теорії Мелані Кляйн, такі примітивні захисні механізми використовує дитина на параноїдно-шизоїдній позиції.

Слід зазначити, що ці примітивні захисні механізми виконують різні функції у психіці межевої і психотичної особистості. Вони захищають Его межового пацієнта від конфлікту, але при цьому страждає сила Его і здатність особистості до кращого тестування реальності і адаптації у повсякденному житті. При психотичній структурі організації ці ж захисти допомагають уникнути знищення останньої межі між образом Я і образами інших.

3. Тестування реальності

За О. Кернбергом тестування реальності визначається як вміння відрізнити Я від не-Я, відокремлювати те, що відбувається всередині психіки, від того, що існує ззовні неї. Тобто внутрішнє джерело стимуляції від зовнішнього подразника. А також, як здатність оцінювати свої афекти, думки і поведінку з точки зору соціальних норм звичайної людини і відчувати емпатію.

З клінічної точки зору можна зробити висновок про нормальне тестування реальності пацієнтом, якщо виконуються наступні умови:

- 1.) відсутні галюцинації і маячення;
- 2.) відсутні явно неадекватні і чудернацькі форми поведінки, мислення і афектів;

3.) якщо оточуючі не помічали за пацієнтом неадекватності мислення, поведінки та афектів з точки зору соціальних і моральних норм звичайної людини;

4.) пацієнт здатний відчувати емпатію до почуттів інших людей і розуміти їх.

Під час первинного інтерв'ю про тестування реальності також говорять здатність пацієнта переживати емпатію по відношенню до спроб терапевта зрозуміти його, а також якщо терапевт виражає здивування з приводу неадекватних форм мислення або поведінки. Про тестування реальності також свідчить те, яким чином пацієнт реагує на інтерпретацію захистів. На межевих пацієнтів інтерпретація захистів діє позитивно – вона підсилює Его і здатність тестувати реальність тут і тепер. При психотичній організації така інтервенція навпаки призводить до ще більшої регресії.

4. Якість об'єктних стосунків

Кернберг пише: «Я вважаю, що інтерналізовані об'єктні стосунки утворюють підструктури Его, і ці підструктури, у свою чергу, також мають ієрархічну будову. Основоположні теми змісту психіки, такі, наприклад, як едипів комплекс, відображають організацію інтерналізованих об'єктних стосунків».[27] Тут під якістю об'єктних стосунків мається на увазі здатність особистості створювати і підтримувати стабільні і емоційно глибокі стосунки з іншими людьми. Важливою ознакою також є спроможність підтримувати і зберігати стосунок у конфліктних ситуаціях. Оскільки у людей з синдромом дифузної ідентичності не інтегровані образи інших людей у психіці, їх уявлення про інших людей суперечливі і не відповідають реальності. Через це їх стосунки з часом погіршуються і руйнуються.

5. Інтеграція Супер-Его

Як вже зазначалося вище, цей критерій не є першочерговим при діагностиці, але здебільшого особистості психотичного і межового рівнів відрізняються гіршою інтеграцією Супер-Его. Під інтеграцією Супер-Его розуміють те, які внутрішні моральні вимоги висуває до себе особистість, чи здатна вона керуватися ними у житті і дотримуватися соціально прийнятних норм поведінки, а також яке місце у регуляції її поведінки і афектів займає почуття провини.

1.6. Теорія прив'язаності і об'єктні стосунки: точки перетину

На думку Боулбі існує біологічно обумовлена система прихильності, яка пов'язує дитину і матір. Як і у доісторичні часи, так і сьогодні, виживання немовляти пов'язане з доступністю для нього особи опікуна. [6] Для того, щоб вижити і гармонійно розвиватися дитина має формувати стосунки хоча б з однією близькою людиною зі свого оточення. Однак не менш важливим є психологічний комфорт маленької дитини, який дозволить їй сформувати довіру до навколишнього світу і почувати себе у ньому безпечно. Будь-яка розлука з матір'ю для дитини на еволюційному рівні дорівнювала смерті, тому немовлята розвинули своєрідну систему сигналів, яка мусить забезпечувати постійну материнську присутність поряд. Немовля плаче, чіпляється за маму руками, а також посміхається і лепече. У матері теж виникають теплі почуття, коли вона помічає спрямовану на неї посмішку дитини. Тож можна сказати, що формування прихильності – це взаємний процес у парі «мати – немовля». На думку Боулбі, на початку новонароджений реагує на всіх людей зі свого оточення однаково і не виокремлює когось особливо. Проте, поступово увага дитини спрямовується на все більш обмежене коло осіб і, врешті-решт, пріоритет надається одній материнській фігурі. Приблизно у віці восьми місяців дитина починає слідувати за матір'ю по п'ятах. Цьому сприяє імпринтинг – здатність дитячої психіки запам'ятовувати важливу людину і розпізнавати її за ознаками. Формування

прихильності відбувається схожим чином. Для Боулбі це еволюційно обумовлений біологічний процес. Міцність і надійність емоційного зв'язку і прихильності у дитинстві визначає у подальшому спроможність особистості відчувати близькість і потребувати її, будувати стосунки в цілому. Боулбі працював з «важкими» дітьми, позбавленими батьківської опіки, і помітив, що багато з них упродовж життя так і не навчаються встановлювати емоційно близькі контакти з іншими. Причиною для цього слугує рання емоційна депривація дитини через розлуку з матір'ю. Такий травматичний досвід у ранньому дитинстві є причиною утворення ненадійних типів прихильності - амбівалентного, тривожно-унікаючого і дезорганізованого.

Можна поміти співзвучність ідей Боулбі ідеям теорії об'єктних стосунків. Спільним для них є визнання вирішальної ролі раннього досвіду і контакту з фігурою опікуна для розвитку психіки індивіда. Існує паралель між захисним механізмом інтерналізації з психоаналітичних теорій і імпринтингом. Також обидві теорії визнають, що ранній негативний емоційний і фруструючий досвід має вирішальний вплив на формування психічних патологій.

Висновки до теоретичної частини

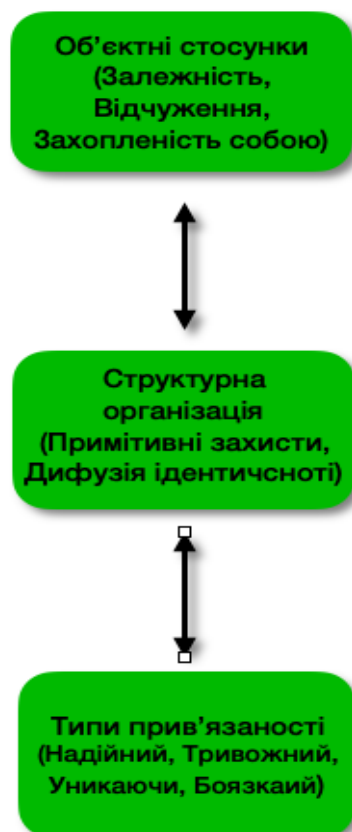
Нами було здійснено огляд основних теорій об'єктних стосунків. Як бачимо, різні автори по-різному намагалися описати схожі феномени. Деякі з них залишилися більш вірними теорії потягів Фрейда, а хтось заперечував їх важливість у формуванні особистості. Хтось залишився у руслі психоаналізу, а хтось, як Боулбі, відійшов від нього. Але всі автори, яких ми розглянули, погоджувалися у головному. На їх думку перший стосунок дитини і її опікуна здійснює найбільший вплив на подальший розвиток особистості. Саме від того, якими почуттями і діями був наповнений цей стосунок, залежатиме спроможність немовляти любити і довіряти у дорослому житті. Як казала Ольга Яскевич: «Не можна вирости, як не бути любленим». Цей стосунок інтерналізується, тобто із зовнішнього перетворюється на внутрішній, і, таким

чином, сприяє закладанню таких інтрапсихічних структур особистості, які значною мірою визначатимуть патерни почуттів і взаємодії з іншими у дорослому віці. Саме ці інтрапсихічні структури ми і називаємо об'єктними стосунками.

Теоретична модель

На думку О. Кернберга об'єктні стосунки впливають на риси структурної організації особистості. Специфіку структурної організації можна визначити оцінивши схильність до певних типів захистів, а також інтегрованість ідентичності. Втім, важко говорити про точні причинно-наслідкові зв'язки, коли мова йде про те, що відбувається у психіці людини. Тому наша теоретична модель відображає взаємовплив різних компонентів особистості. Метою нашого дослідження було виявлення зв'язку між специфікою об'єктних стосунків та рисами структурної організації особистості, а також типом прихильності.

Теоретична модель

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТНИХ СТОСУНКІВ У КОНТЕКСТІ СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Опис процедури проведення дослідження та групи досліджуваних

Опитування проводилося у форматі онлайн-анкетування і тривало протягом березня-травня 2021 року. В опитуванні прийняло участь 99 осіб. Серед них 82 жінки (84%), 13 чоловіків (13,4%), одна небінарна особа і одна особа, яка обрала варіант «інше». Переважну більшість опитаних складають жінки. Вік опитуваних. від 16 до 58

Ваша стать або гендер:
97 відповідей

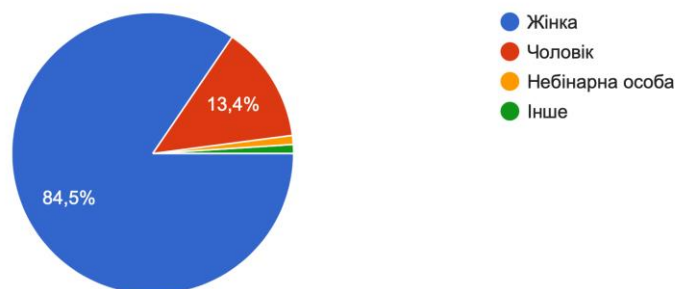

Рис1. Діаграма розподілу респондентів за гендером

Ваш вік (вкажіть тільки цифрами. Наприклад, "30")
97 відповідей

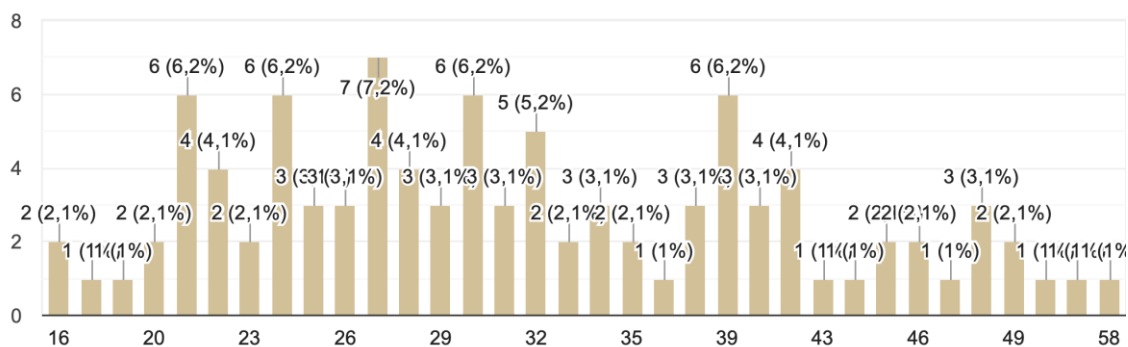

Рис2. Діаграма розподілу респондентів за віком

2.2. Опис методик дослідження

У відповідності до мети дослідження, нами були обрані методики, які вимірюють об'єктні стосунки, характерні риси організації особистості, а також тип прив'язаності.

Методика IPO (Inventory of Personal Organization)

Дана методика була розроблена О. Кернбергом і колегами [див. Додаток А]. Методика описує рівень організації особистості на основі аналізу двох шкал. Перша шкала має назву «Примітивні захисти/ Дифузія ідентичності», друга –

«Тестування реальності». Ці шкали відображають критерії за якими, на думку розробників методики, можна зробити висновок про організацію особистості. Кернберг виділяє три рівні організації особистості: невротичний, межевий та психотичний.

Тестування реальності – це здатність особистості відрізнити зовнішню реальність від внутрішньої, тобто те, що сприймається органами чуття і походить ззовні, від того, що відбувається всередині. А отже, адекватно розрізнити джерело стимулу. У клінічному сенсі про збережене тестування реальності говорять тоді, коли особа не має галюцинацій, маячення або розладів сприйняття. Під тестуванням реальності також розуміють здатність людини рефлексувати над власною поведінкою, оцінювати свої думки, почуття і вчинки з точки зору прийнятної у суспільстві моралі й, окрім того, відчувати емпатію.

Примітивні захисні механізми – це захисні механізми, засновані на розщепленні.

Синдром дифузної ідентичності – відсутність інтегрованої ідентичності. Особистість з дифузною ідентичністю не має послідовного і несуперечливого уявлення про себе та інших, їй бракує відчуття неперервності і цілісності свого Я. Через це така особа переживає себе внутрішньо спустошеною і хаотичною.

Опитувальник має 41 питання з варіантами відповідей від 0 (абсолютно не згоден) до 4 (повністю погоджуюся). Чим більше балів респондент набирає по шкалам, тим гірше тестування реальності, більш примітивні захисти і дифузна ідентичність.

Методика «Test of object relations»

Анкета створена хорватським науковцем Грегором Звелцем.[Див. додаток В] Методика описує об'єктні стосунки у вигляді трьох вимірів, а саме «Залежності» (Dependence), «Відчуження» (Alienation) і «Захопленості Собою» (Self-absorbtion). Кожний з цих вимірів включає у себе два підвиміри, які можна розуміти як його крайні полярні точки. Опитувальник має 95 питань.

«Залежність» (Dependence). Вимір «Залежність» включає у себе такі два підвимири, як «Симбіотичне злиття» (Symbiotic Merging) і «Сепараційна Тривога» (Separation Anxiety). Їх можна розглядати як два вирази залежного і неавтономного існування. Симбіотичне злиття відсилає до поганого відчуття відмінності між собою та іншими, схильність до залежності і злиття. Особа, яка набирає високі бали по цій шкалі, схильна встановлювати симбіотичні стосунки. Шкала «Сепараційна тривога» ідентифікує складності у толеруванні сепарації з важливим іншим та страх бути покинутим. Респонденти, які мають високі бали за цим критерієм, погано переносять навіть коротку розлуку з коханими людьми, переживають, що їх стосунки ненадійні і можуть раптово закінчитися, бояться самотності.

«Відчуження» (Alienation). Це другий вимір опитувальника. Один з його полюсів, який має назву «Страх поглинення» (Fear of Engulfment), відображає схильність до уникання, брак близьких контактів з іншими людьми і більшу зосередженість на власному внутрішньому світі, ніж на потребі бути з іншими і мати стосунки. В свою чергу протилежний полюс «Соціальна Ізоляція» (Social Isolation) вказує на сильне почуття відчуження, болісну відсутність близьких стосунків і недовіру до інших людей. Тобто перший полюс більше описує осіб, які скоріше відчують загрозу втратити власну ідентичність у стосунках і тому уникають їх, а другий – тих, які страждають від власної самотності і неспроможності будувати стосунки.

«Захопленість собою» (Self-absorption). Цей вимір описує людей, які не розвинули здатність до взаємності з іншими і в особистості яких переважають нарцистичні і егоцентричні риси. Полюс «Нарцисизм» (Narcissism) характеризує грандіозне і омніпотентне відчуття власного Я. Люди, які набирають високі бали по цій шкалі, вважають, що вони кращі за інших, володіють особливи талантами і заслуговують на особливі повагу та визнання. «Егоцентризм» (Egocentrism) досліджує схильність використовувати інших, як засіб досягнення своїх цілей та задоволення потреб. Особи, які набрали високі бали за цією шкалою, не бачать у

іншій людині окрему і самодостатню особистість, а скоріше своє нарцистичне продовження.

За результатами тестування методики на вибірці хорвацьких студентів, шкала «Симбіотичне злиття» не була підтримана як окрема.[18] Отже, ми користувалися скороченим варіантом методики, який має п'ять шкал. Методика була перекладена нами з англійської мови. Для перевірки внутрішньої надійності ми проаналізували шкали методики методом Альфа-Кронбаха. Всі шкали показали високий рівень узгодженості питань. Так, для шкали «Соціальна Ізоляція» $\alpha = 0,737$, для шкали «Страх поглинення» $\alpha = 0,826$, для шкали «Нарцисизм» $\alpha = 0,844$, для шкали «Сепараційна тривога» $\alpha = 0,737$, для шкали «Егоцентризм» $\alpha = 0,653$. Отже, перекладена методика має добру внутрішню надійність і її результатам можна довіряти.

Назва шкали	Коефіцієнт α
«Соціальна Ізоляція» (Social Isolation)	$\alpha = 0,737$
«Страх поглинення» (Fear of Engulfment)	$\alpha = 0,826$
«Нарцисизм» (Narcissism)	$\alpha = 0,844,$
«Сепараційна тривога» (Separation Anxiety)	$\alpha = 0,737$
Егоцентризм (Egocentrism)	$\alpha = 0,653$

Методика «Самооцінка генералізованого типу прив'язаності»

Методика «Самооцінка генералізованого типу прив'язаності»[Див. додаток С] є перекладом англомовної методики К. Бартолом'ю і Л. Горовиця («Relationship Quality» (RQ); K. Bartholomew, L. Horowitz, 1991). Опитувальник складається з чотирьох тверджень, кожне з яких описує певний тип прив'язаності. Респонденту пропонують оцінити істинність цих тверджень стосовно себе за 10-ти бальною шкалою. Теоретичною основою є вчення про

прив'язаність Дж. Боулбі і його концепція «робочої моделі прив'язаності». [5] У центрі цієї моделі знаходяться «моделі себе та Іншого», які пов'язані між собою. Модель складається з когнітивно-афективних репрезентацій себе та іншого, які засвоюються разом зі стосунком, що існує між ними. Тобто образ Я особи буде відображати те, як до неї ставилася і якими очима її бачила фігура прихильності, а образ Іншого буде відображати те, якою саме була ця фігура у стосунку з Я. Моделі Я і Іншого можуть мати як позитивне, так і негативне афективне забарвлення. Методика оцінює стиль прив'язаності на основі таких параметрів як «тривога» і «уникання». Тривога характеризує страх бути покинутим, відкинутим, не отримати досатньо любові. Під униканням мається на увазі уникання стосунків, емоційної близькості і залежності. Кім Бартолом'ю вважала, що ці два параметри відображають внутрішні робочі моделі Я та Іншого. Методика розглядає чотири типи прив'язаності:

1. *Тип А. Надійна прив'язаність.* Надійний тип прив'язаності базується на позитивному сприйнятті себе, як самоцінної і достойної любові особистоті, і на позитивному сприйнятті інших людей. Респонденти, у яких цей тип домінує, вважають інших людей чуйними, щирими і надійними у стосунках. Така особистість не боїться будувати близькі стосунки і немає страху втратити себе у стосунках.
2. *Тип В. Тривожна прив'язаність.* Цей тип спирається на негативний образ себе і позитивний образ інших. Особистоті, яким властива тривожна прив'язаність, як правило, мають низьку самооцінку. Вони схильні до емоційної залежності від інших, можуть ідеалізувати важливих для себе людей і боятися покидання і відкинення. Такі особистості схильні потрапляти у залежні стосунки.
3. *Тип С. Уникаюча прив'язаність.* Цей тип характеризується позитивним сприйняттям себе і негативним сприйняттям інших. Респонденти, які набирають високі бали за цією шкалою, як правило уникають близьких стосунків і применшують їх значення у своєму житті. Вони звикли у

всьому покладатися на себе, не довіряють іншим і не хочуть ні від кого залежати.

4. *Тип D. Боязка прив'язаність.* Негативні образи себе та інших. Люди з такою прихильністю мають низьку самооцінку і уникають близьких стосунків через страх бути відкинутими. Представники цього типу також мають високу сепараційну тривогу.

Для обробки результатів дослідження ми використали методи кореляційного аналізу (критерій Спірмана), порівняльного аналізу (критерій Краскела-Уоліса, критерій Мана-Уїтні) та множинний регресійний аналіз. Також нами був проведений аналіз перекладу англomовної методики «Test of object relations». Для цього ми використали метод Альфа-Кронбаха.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТНИХ СТОСУНКІВ У КОНТЕКСТІ СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

3.1 Аналіз зв'язку між рівнем організації особистості та об'єктними стосунками

У результатах дослідження шкали методик були закодовані абрєвіатурами, що складаються з великих літер повної назви шкали. Так шкала «Соціальна Ізоляція» (Social Isolation) позначена абрєвіатурою «SA»; шкала «Страх поглинення» (Fear of Engulfment) – «FE»; «Нарцисизм» (Narcissism) – «Na»; «Сепараційна тривога» (Separation Anxiety) – «SA»; Егоцентризм (Egocentrism) – «Eg». Шкали методики «ІРО» «Примітивні захисти/ Дифузія ідентичності» (Primitive Defences/ Identity Defusion) та «Тестування реальності» (Reality Testing) ми позначили, відповідно, назвами «PD/ID» і «RT».

Спочатку ми перевірили узгодженість розподілу з нормальним за критерієм Шапіро-Вілька. Нагадаємо, що розподіл вважається узгодженим із нормальним, якщо $p > 0,005$, і не узгодженим із нормальним, якщо $p < 0,005$. Шкали, розподіл яких узгоджений з нормальним, є інтервальними, а ті, які не узгоджені з нормальним розподілом – ранговими. Отже, шкали дослідження мають наступну узгодженість розподілу з нормальним:

«TOR»

- 1.) Age; $p = 0,004$ (рангова шкала);
- 2.) SI; $p = 0,101$ (інтервальна шкала);
- 3.) FE; $p = 0,000$ (рангова шкала);
- 4.) Na; $p = 0,526$ (інтервальна шкала);
- 5.) SA; $p = 0,350$ (інтервальна шкала);
- 6.) Eg; $p = 0,202$ (інтервальна шкала).

«ІРО»

- 1.) «PD/ID»; $p = 0,485$ (інтервальна шкала);
- 2.) «RT»; $p = 0,000$ (рангова шкала).

Як бачимо, шкала «FE» («Fear of Engulfment») є ранговою, тому нами був обраний непараметричний метод кореляційного аналізу за критерієм Спірмана. Вибірка досліджуваних складає 99 осіб. Кореляційний аналіз показав, що шкала «PD/ID» («Примітивні захисти/ Дифузія ідентичності») має прямий статистично значимий зв'язок зі шкалами «SI» («Social Isolation») та «FE» («Fear of Engulfment»). Коефіцієнт кореляції шкал «PD/ID» та «SI» становить 0,543 ($r = 0,543$) при рівні значущості $p = 0,000$ ($p = 0,000$). Таким чином, можемо зробити висновок, що ці змінні пов'язані між собою і при збільшенні значень однієї змінної зростають значення іншої. У нашому дослідженні високі бали за шкалою «PD/ID» відповідають більш примітивним захисним механізмам особистості. Тобто результати показали, що особи, які мають більш примітивні психологічні захисти, схильні до таких патологічних форм об'єктних стосунків, як соціальна ізоляція і страх поглинення. У випадку кореляції з соціальною ізоляцією це означає, що такі особистості більшою мірою мають проблеми зі встановленням близьких стосунків, їм бракує довіри до інших людей, вони уникають близькості через страх бути відкинутими і переживають гостре відчуття самотності.

Наступну високу кореляцію змінна «PD/ID» має за шкалою «FE», яка позначає страх поглинення. Коефіцієнт кореляції становить 0,527 ($r = 0,527$) за $p = 0,000$. Отже, існує значний прямий зв'язок між змінними. Це підтверджує другу частину нашої гіпотези про те, що використання примітивних захистів і дифузія ідентичності пов'язані зі страхом поглинення.

Отже, шляхом кореляційного аналізу було встановлено прямий статистично значущий зв'язок між змінними «PD/ID» і «SI» та «FE». Відтак, можемо вважати, що наша перша гіпотеза була підтверджена результатами аналізу.

Порівняльний аналіз

Для перевірки гіпотези 1.1. було використано метод порівняльного аналізу. Для цього ми поділили досліджуваних на три групи за змінною «PD/ID». До першої групи увійшли респонденти, які набрали від 0 до 40 балів по шкалі (29 осіб), до другої – ті, які набрали від 40 до 80 балів (64 особи) і до третьої – ті, що набрали від 80 до 120 балів (6 осіб). Ми мали намір дослідити, чи існують суттєві відмінності між першою та останньою групами респондентів за: показниками «SI» та «FE»; шкалою тестування реальності «RT»; іншими змінними, які позначають об'єктні стосунки. Для цього ми спершу визначили гомогенність

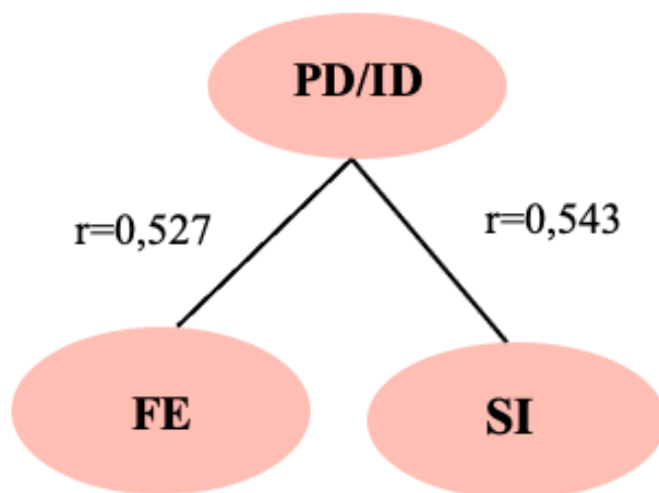

Рис3. Плеяда кореляційного аналізу змінної «PD/ID»

дисперсії для цих шкал за тестом Лівена. Тест показав, що при оцінці гомогенності дисперсій за шкалами «SI», «Na», «Eg», рівень значущості p значно вищий за 0,05. Так для шкали «SI» $p = 0,650$; для «Na» $p = 0,465$; для «Eg» $p = 0,824$. Це вказує на гомогенність дисперсій трьох груп за даними шкалами. Тому для їх аналізу використаємо параметричний критерій Мана-Уїтні. Для

шкал «FE» і «RT» рівень значущості $p = 0,001$ і $0,011$, що значно менше за $0,05$. Отже, гомогенності дисперсій за цими шкалами не спостерігаємо і для порівняльного аналізу будемо використовувати непараметричний критерій Краскела-Уоліса. Порівняльний аналіз показав, що існують статистично значущі відмінності між першою і останньою групами респондентів за шкалами соціальної ізоляції, сепараційної тривоги і егоцентризму, а також за шкалою тестування реальності. На боксових діаграмах відображені відмінності за ознакою у трьох групах. Перша група респондентів, що мають найнижчі показники за шкалою примітивних захистів і дифузії ідентичності, значно меншою мірою переживають соціальну ізоляцію, ніж представники третьої групи, які мають найбільш високі результати. Таким чином, люди, які тяжіють до використання примітивних захистів і володіють рисами дифузної ідентичності, схильні до такої патологічної форми об'єктних стосунків як соціальна ізоляція. Такий висновок узгоджується з результатами кореляційного аналізу.

Порівняльний аналіз за непараметричним критерієм Краскела-Уоліса встановив суттєві статистично значимі відмінності між трьома групами за шкалами «страх поглинення» та «тестування реальності». Відтак, можемо стверджувати, що респондентам, які мають найвищі показники за шкалою «PD/ID», є більш властивим переживання страху поглинення і втрати свого Я у стосунках. Так само вони схильні до гіршого тестування реальності, що узгоджується з логікою методики IPO Кернберга і його концепцією про те, що погане тестування реальності, дифузія ідентичності і використання примітивних психологічних захистів пов'язані між собою і впливають на особистість. Отже, результати порівняльного аналізу підтвердили нашу підгіпотезу про те, що особам, які мають більш виражені риси дифузії ідентичності і схильні до використання примітивних психологічних захистів, властиві переживання соціальної ізоляції і страху поглинення.

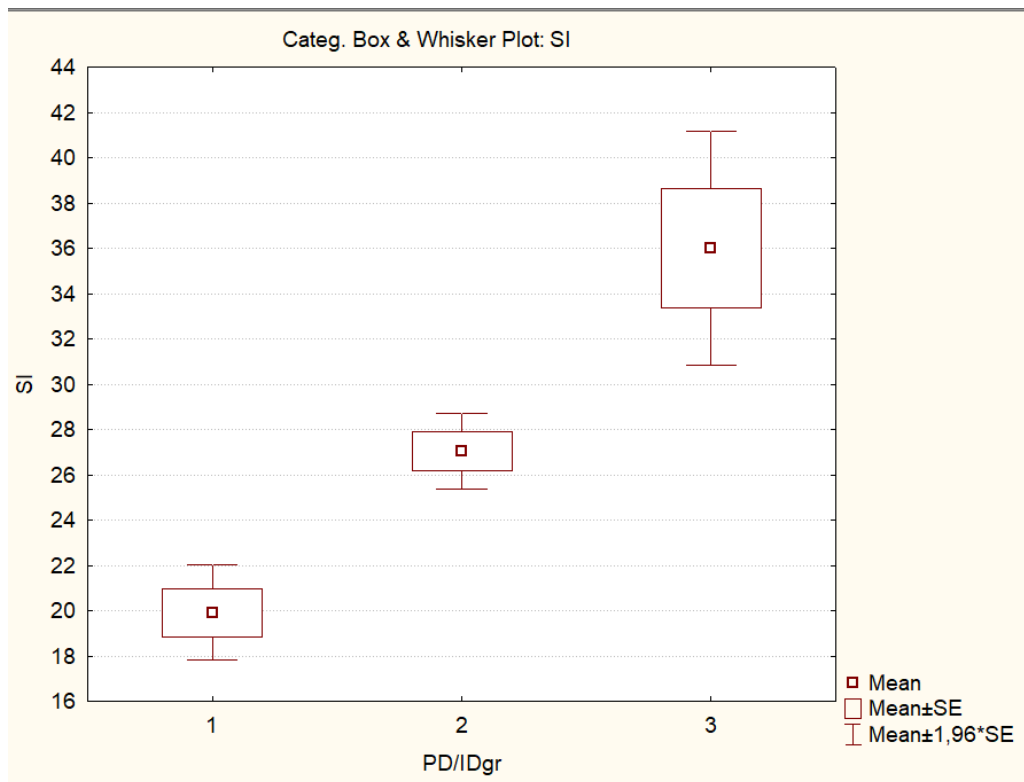

Рис4. Боксова діаграма порівняльного аналізу за шкалою «SI»

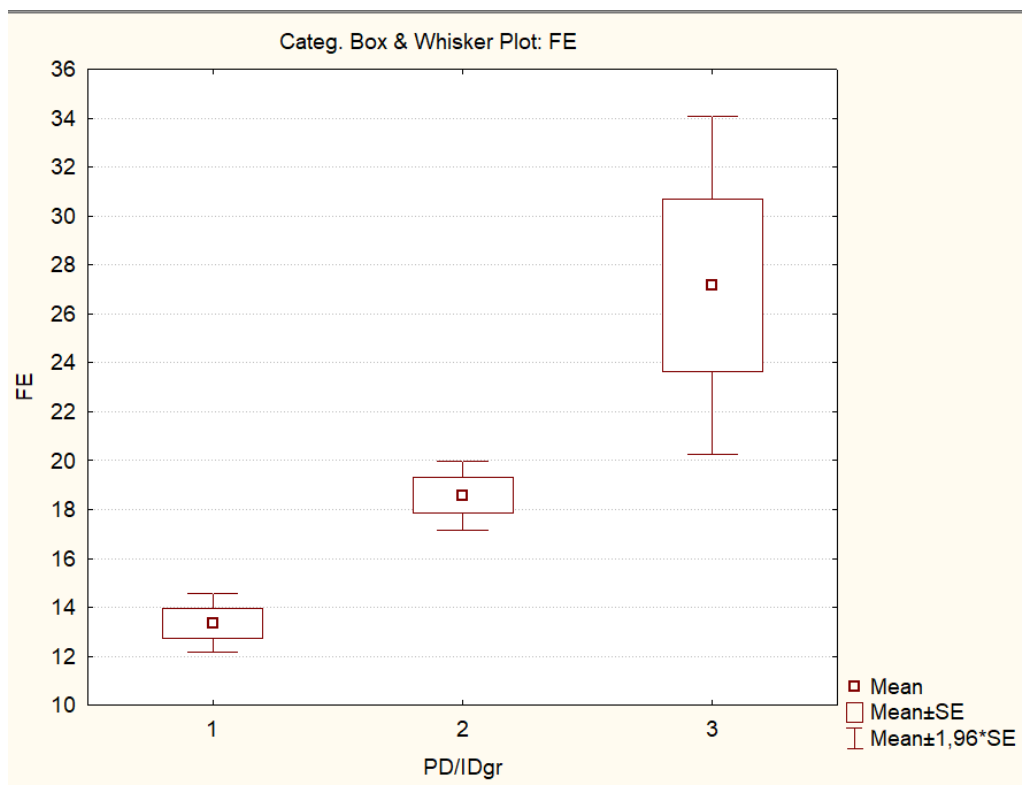

Рис. Боксова діаграма порівняльного аналізу за шкалою «FE»

Регресійний аналіз

Для аналізу взаємозв'язку примітивних захистів та патологічних об'єктних стосунків «соціальна ізоляція» і «страх поглинення» використано регресійний аналіз. Залежною змінною виступала змінна «PD/ID», а комплексною незалежною – сукупність змінних «SI», «FE», «SA», «Eg», «Na». Шляхом регресійного аналізу було виявлено, що коефіцієнт множинної кореляції R становить 0,724. Отже, можемо стверджувати про значну міру зв'язку між залежною змінною «PD/ID» та комплексною незалежною змінною. Рівень значущості $p < 0,000$, що підтверджує статистичну значимість такого зв'язку. Коефіцієнт множинної детермінації становить 0,524. Значення β для змінної «SI» = 0,341 при рівні значущості $p < 0,000$. Для шкали «FE» $\beta = 0,340$ при рівні значущості $p < 0,000$. Для шкали «SA» $\beta = 0,165$ при рівні значущості $p < 0,034$. Для шкали «Eg» $\beta = 0,218$ при рівні значущості $p < 0,005$. Відтак, можемо констатувати, що за результатами множинного регресійного аналізу, найбільшу роль у схильності осіб до використання примітивних психологічних захистів, а також до дифузної ідентичності відіграють такі види об'єктних стосунків з нашої методики, як соціальна ізоляція та страх поглинення. Можемо вважати, що

перша підгіпотеза була підтверджена. Отримані результати також узгоджуються з результатами кореляційного і порівняльного аналізів.

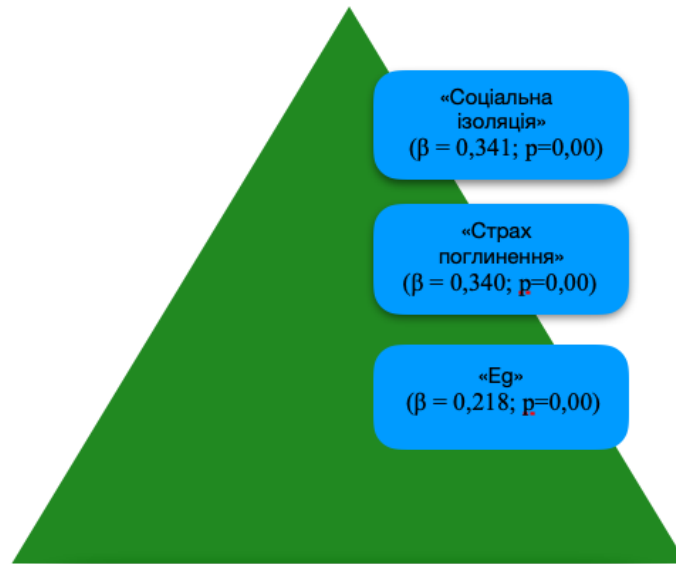

Рис.5. Модель множинного регресійного аналізу

Кореляційний аналіз

Нагадаємо, що гіпотеза 1.2 звучить наступним чином: «У осіб, які гірше тестують реальність, такі патологічні форми об'єктних стосунків як «соціальна ізоляція» і «страх поглинення» будуть виражені сильніше, ніж у людей з кращим тестуванням реальності».

Розподіл шкали «RT» (Reality Testing) не узгоджений з нормальним ($p=0,00$), тому нами був обраний непараметричний метод кореляційного аналізу за критерієм Спірмана. Кореляційний аналіз показав, що шкала «RT» має прямий статистично значимий зв'язок зі шкалами «SI» («Social Isolation»), «FE» («Fear of Engulfment»), «Na» («Narcissism») та шкалою «PD/ID» методики IPO. Коефіцієнт кореляції шкал «RT» та «SI» становить 0,313 ($r = 0,313$) при рівні значущості $p < 0,05$; зі шкалою «FE» $r = 0,324$; зі шкалами «Na» та «PD/ID» $r = 0,354$ та $r = 0,494$. Як бачимо, наша підгіпотеза про зв'язок поганого тестування реальності

із такими формами об'єктних стосунків, як соціальна ізоляція та страх поглинання, підтвердилася. Нагадаємо, що вищі бали за шкалою «RT» свідчать про гірше тестування реальності. Отже, чим більше балів респондент набирає за шкалою тестування реальності, тим вищі показники він має по цим двом шкалам об'єктних стосунків. До того ж аналіз показав, що найсуттєвіший зв'язок існує між змінними тестування реальності та нарцисизму ($r=0,354$). Це означає, що особи, які гірше тестують реальність, є більш схильними до нарцисизму.

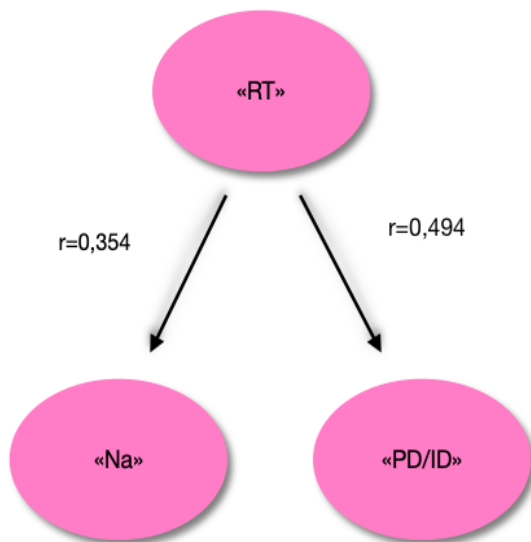

Рис 6. Плеяда кореляційного аналізу змінної «RT»

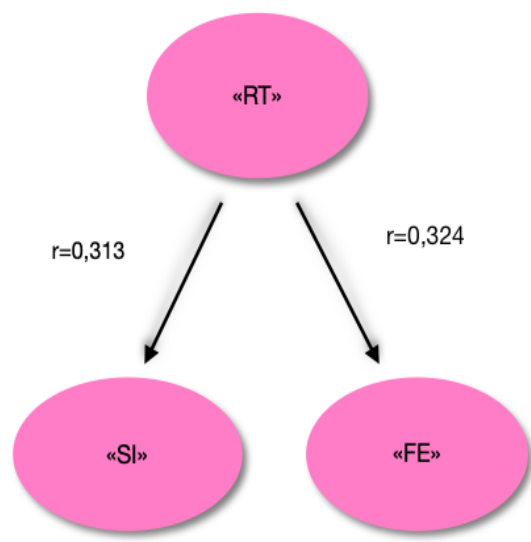

Рис7. Плеяда кореляційного аналізу змінної «RT» зі змінними «SI» та «FE»

Порівняльний аналіз

Для того, щоб перевірити гіпотезу 1.2. за допомогою порівняльного аналізу, ми поділили респондентів дослідження на три групи за ознакою тестування реальності. До першої групи увійшли респонденти, які набрали від 0 до 30 (59 осіб) балів, до другої – респонденти, які мають від 10 до 25 балів (39 осіб) за

шкалою, і до третьої – ті, що набрали від 25 до 45 балів (7 осіб). Перш за все, ми мали на меті з'ясувати, чи існують суттєві відмінності між першою і останньою групами респондентів за показниками «SI», «FE» та «Na», оскільки кореляційний аналіз показав, що найсильніший зв'язок змінна тестування реальності має саме з цими показниками. Додатково, ми проаналізували відмінності у групах за іншими шкалами, які позначають об'єктні стосунки, та за змінною «PD/ID» методики IPO. Для цього спочатку була визначена гомогенність дисперсії для цих шкал за тестом Лівена. Тест показав, що рівень значущості p є значно вищим за 0,05 для таких шкал, як «FE», «Na», «SA», «Eg» та «PD/ID». Так для шкали «FE» $p = 0,511$; для «Na» $p = 0,459$; для «SA» $p = 0,352$; для «Eg» $p = 0,499$. Це вказує на гомогенність дисперсій трьох груп за цими показниками. Тому для їх аналізу було використано параметричний критерій Мана-Уїтні. Шкала «SI» має рівень значущості p , який дорівнює 0,025, що істотно менше за 0,05. Отже, гомогенності дисперсій за цією шкалою не спостерігаємо і для порівняльного аналізу будемо використовувати непараметричний критерій Краскела-Уоліса. Порівняльний аналіз відмінностей за шкалами «FE», «Na», «SA», «Eg» та «PD/ID» дав наступні результати: рівень значущості p для шкали «FE» становить 0,008; для шкали «Na» – 0,007; для шкали «SA» – 0,339; для «Eg» – 0,383; для «PD/ID» – 0,000. Як бачимо, існують статистично значимі відмінності за показниками страху поглинення та нарцисизму у трьох групах. Спостерігається також відмінність за показником примітивних захистів і дифузії ідентичності, що, однак, передбачається вже самою логікою методики IPO.

Респонденти з першої групи, які мають найнижчі бали за шкалою тестування реальності, суттєво менше схильні досвідчувати такі форми об'єктних стосунків як страх поглинення та нарцисизм, на відміну від респондентів з останньої групи, що мають найвищі бали за шкалою. Нагадаємо, що високі бали за шкалою «RT» свідчать про гірше тестування реальності.

Порівняльний аналіз трьох груп респондентів за змінною соціальної ізоляції виявив, що існують суттєві відмінності між першою і останньою групою за цим

показником ($p = 0,048$), однак вони менші за відмінності у показниках страху поглинення та нарцисизму. Відтак, друга підгіпотеза була підтверджена методом порівняльного аналізу. Слід зауважити, що окрім того вона була доповнена результатами, які показали, що перша і остання групи респондентів найбільш різняться за змінною нарцисизму. На підставі цього можна зробити висновок, що людям з гіршим тестуванням реальності більшою мірою притаманні такі форми об'єктивних стосунків, як страх поглинення та соціальна ізоляція. Окрім того, вони мають більш виражені нарцистичні риси особистості.

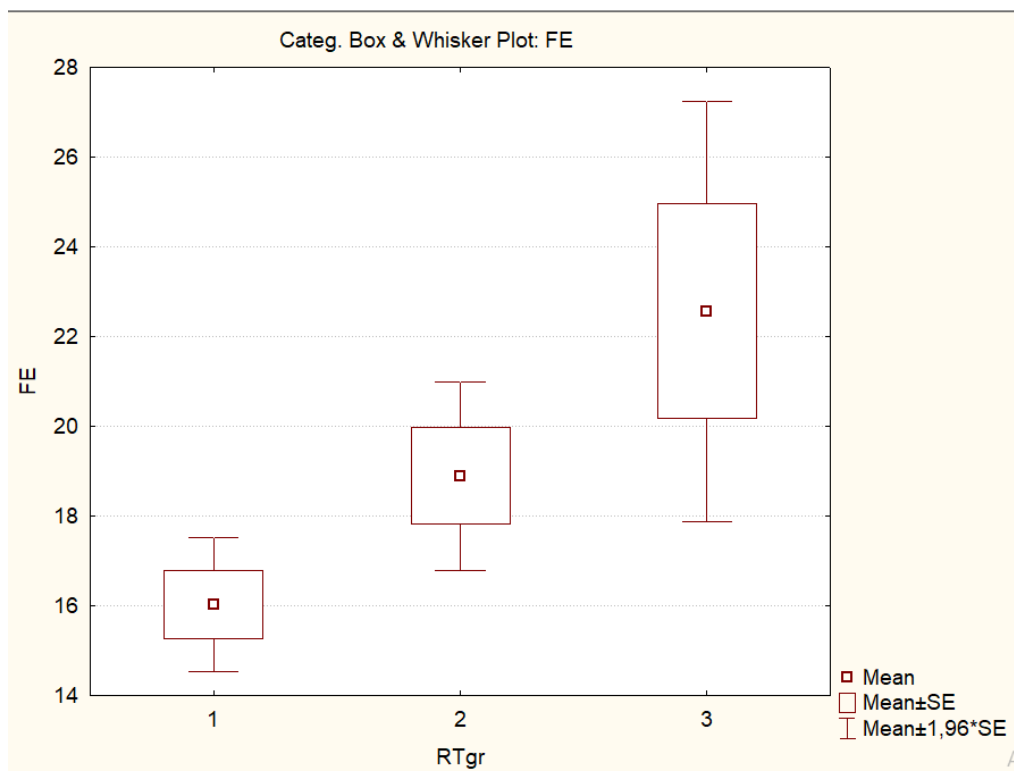

Рис9. Боксова діаграма порівняльного аналізу за шкалою «FE»

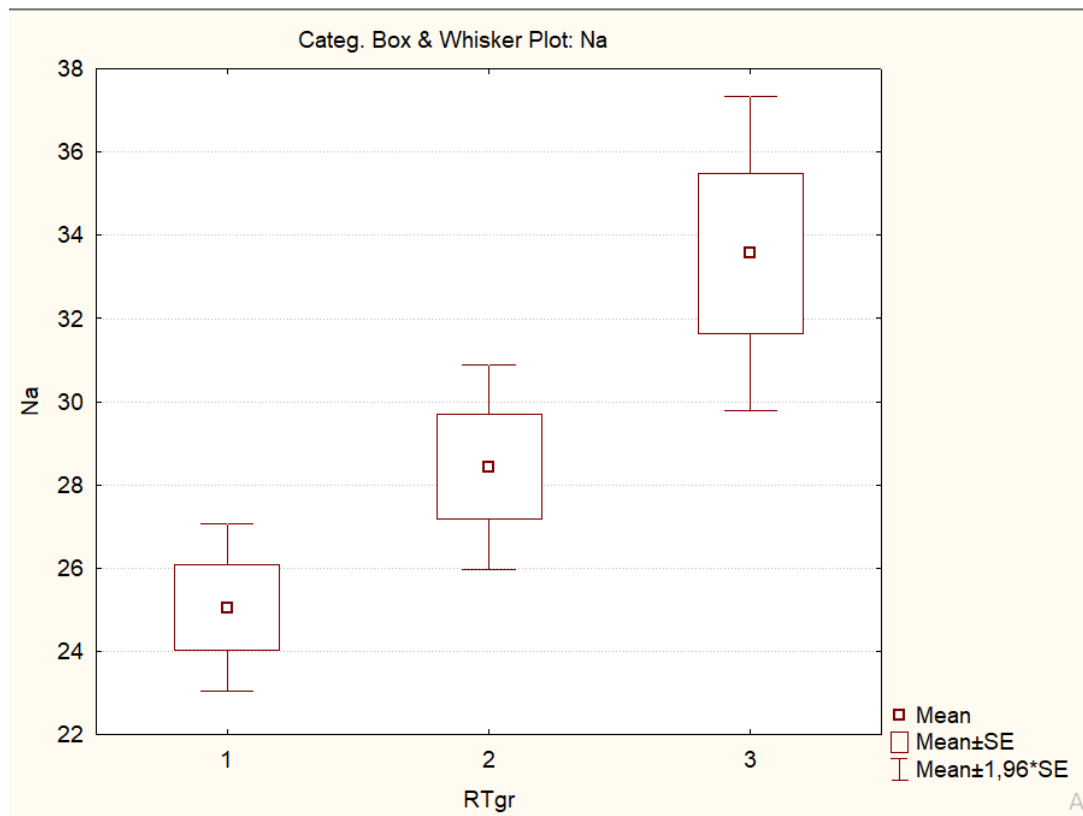

Рис8. Боксова діаграма порівняльного аналізу за шкалою «Na»

Перевірка гіпотези 1.2. методом множинного регресійного аналізу

Для оцінки того, які чинники детермінують погане тестування реальності, до комплексної незалежної змінної ми внесли шкали об'єктних стосунків «SI», «FE», «SA», «Eg», «Na». Коефіцієнт множинної кореляції R для моделі становить 0,534. Це говорить про те, що існує значна міра зв'язку між залежною та комплексною незалежною змінними. Коефіцієнт множинної детермінації R^2 регресійної моделі дорівнює 0,285. Отже, регресійна модель пояснює майже 30% значень, яких набуває змінна тестування реальності. Рівень значущості $p < 0,0001$ підтверджує статистичну значимість зв'язку, який існує між змінними. Аналіз показав, що існує наступний коефіцієнт β та рівень значущості p для шкал

комплексної змінної: 1.) «SI» $\beta = 0,216$, $p = 0,036$; 2.) «FE» $\beta = 0,217$, $p = 0,033$; 3.) «SA» $\beta = 0,174$, $p = 0,074$; 4.) «Na» $\beta = 0,377$, $p = 0,000$; 5.) «Eg» $\beta = -0,165$, $p = 0,113$. Як бачимо, найбільший внесок у регресійну модель роблять змінні «SI», «FE», «Na». Саме шкала «Na» пояснює найбільший відсоток значень залежної змін

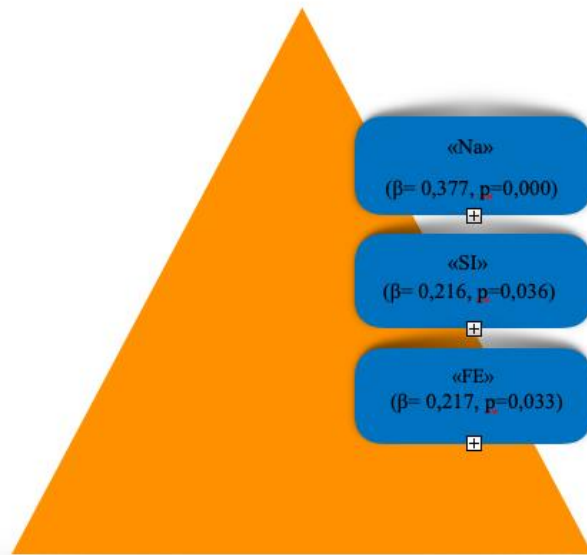

Рис10. Регресійна модель «RT»

2.4. Аналіз зв'язку між рівнем організації особистості та типом прив'язаності

Нагадаємо, що друга гіпотеза складається з двох припущень. Перше припущення сформульована наступним чином: «В осіб з примітивними захистами домінують уникаючий, тривожний і боязкий типи прихильності». У цьому підрозділі ми будемо перевіряти це припущення методами кореляційного, порівняльного та множинного регресійного аналізів. Нагадаємо, що змінні, які позначають типи прив'язаності, закодовані літерами А, В, С та D. А – надійна прив'язаність, В – тривожна прив'язаність, С – уникаюча прив'язаність, D – боязка прив'язаність.

Кореляційний аналіз.

Всі шкали, окрім шкали «PD/ID», мають розподіл не узгоджений з нормальним ($p < 0,000$). Тому кореляційний аналіз було здійснено за непараметричним критерієм Спірмана. Рівень значущості $p < 0,05$. Коефіцієнт кореляції r для змінної «A» = $-0,242$; для «B» = $0,155$; для «C» = $0,077$; для «D» = $0,394$. Отже, найсуттєвіший прямиий зв'язок змінна «PD/ID» має зі шкалою боязкої прихильності «D». Дана змінна також має обернений зв'язок зі шкалою надійної прихильності «A». За цими результатами кореляційного аналізу ми можемо припустити, що чим більше ознак дифузної ідентичності має особа і чим більше вона схильна користуватися примітивними захисними механізмами (на кшталт розщеплення), тим з більшою ймовірністю вона матиме боязкий тип прихильності, і тим меншою буде вірогідність надійного типу прихильності.

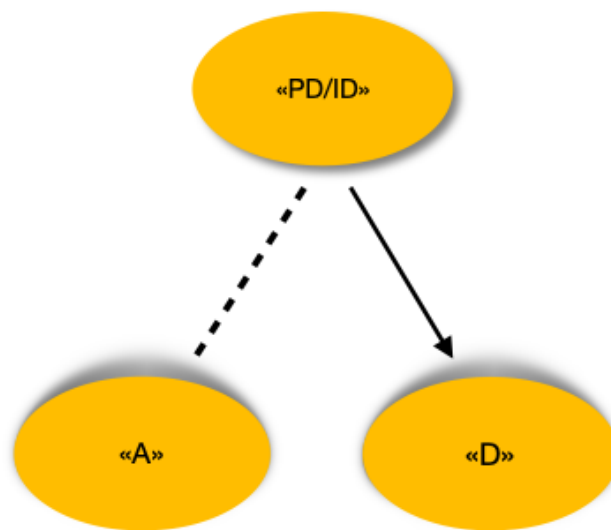

Рис.11. Плеяда кореляційного аналізу змінної «PD/ID» зі змінними «A» та «D»

Порівняльний аналіз

Як і при перевірці гіпотези 2.1., ми поділили всіх респондентів дослідження на три групи за ознакою дифузної ідентичності та примітивних захистів. Нагадаємо, що до першої групи увійшли респонденти, які набрали від 0 до 40 балів по шкалі (29 осіб), до другої – ті, що набрали від 40 до 80 балів (64

особи) і до третьої – ті, які набрали від 80 до 120 балів (6 осіб). За допомогою порівняльного аналізу було встановлено, що найсуттєвіші відмінності між трьома групами, а особливо першою та останньою, можна спостерігати за показниками «В» та «D». Отже, респонденти з першої групи, які мають найнижчі бали за шкалою дифузної ідентичності і примітивних захистів, значно меншою мірою проявляють ознаки тривожного та боязкого типів прихильності, ніж респонденти з останньої групи, які набрали найбільшу кількість балів. Це говорить про те, що респонденти, які мають більш інтегровану ідентичність і користуються більш зрілими захистами, меншою мірою схильні до цих двох типів прихильності.

Таким чином, можемо констатувати, що підгіпотезу було підтверджено шляхом порівняльного аналізу.

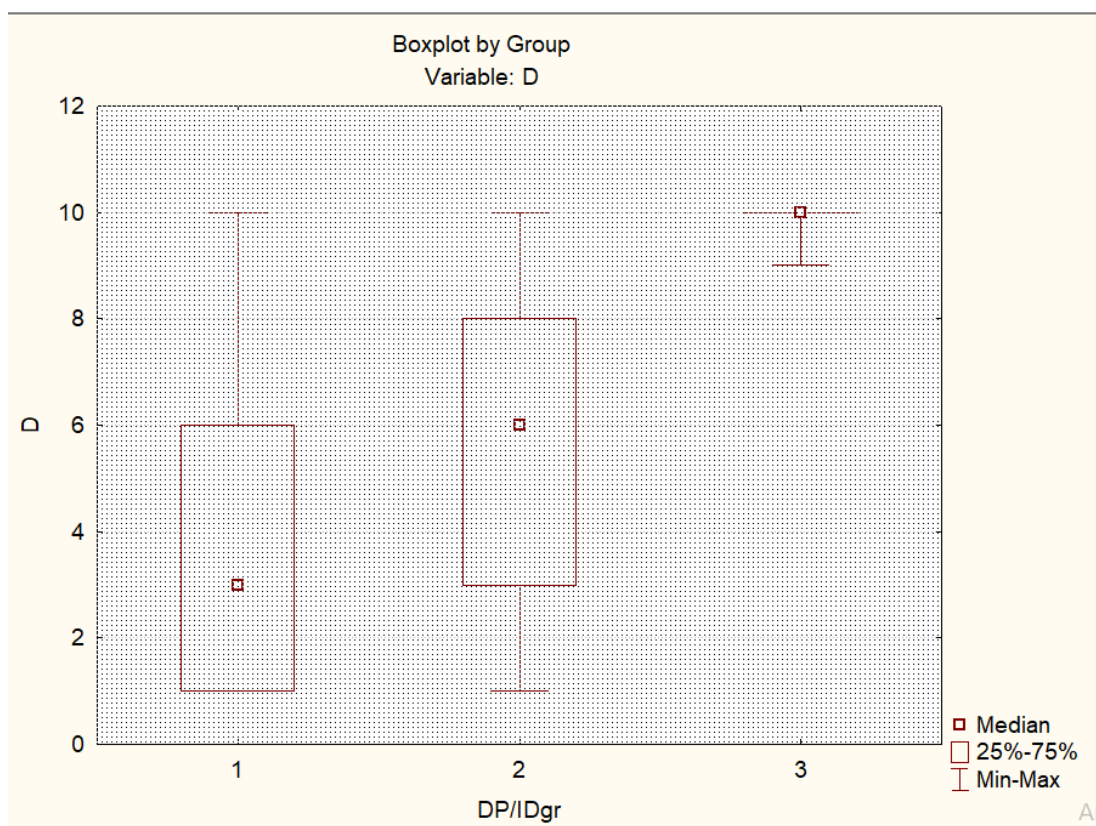

Рис 13. Боксовий графік порівняльного аналізу респондентів за типом прихильності «D»

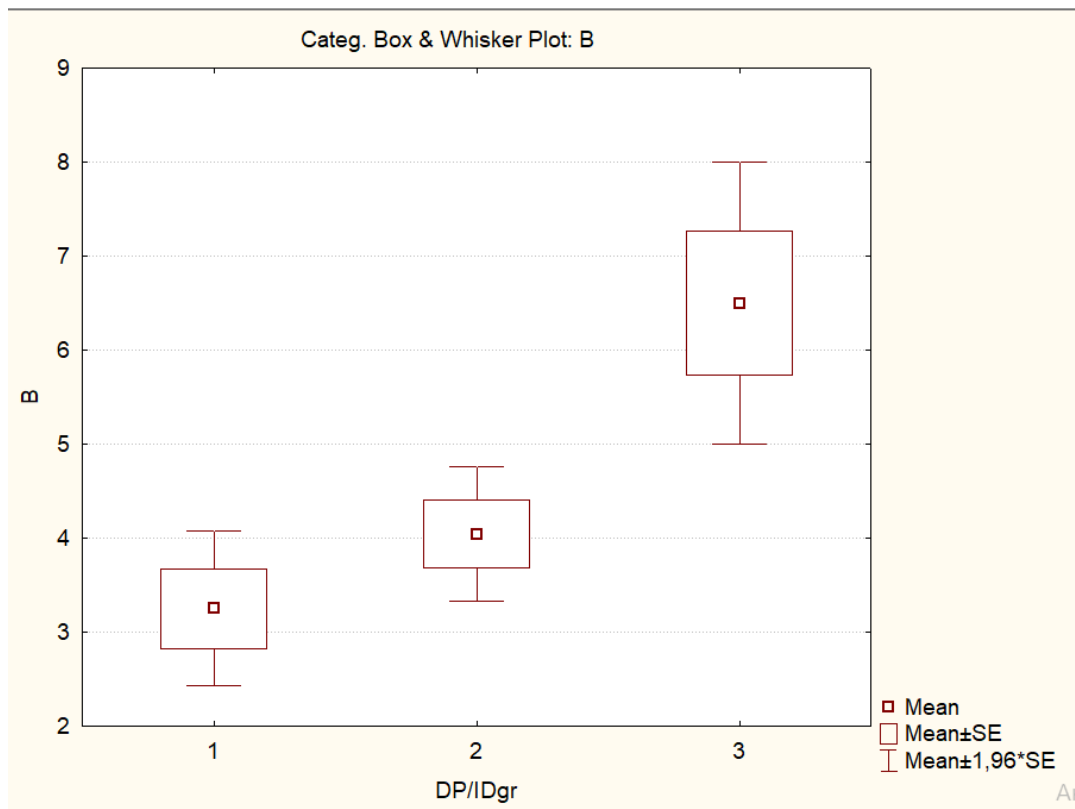

Рис12. Боксовий графік порівняльного аналізу респондентів за типом прихильності «В»

Множинний регресійний аналіз

На даному етапі перевірки залежною змінною виступала шкала дифузії ідентичності і примітивних захистів «PD/ID». До множинної незалежної змінної ми включили шкали «А», «В», «С», «D». Аналіз показав, що коефіцієнт множинної кореляції R для регресійної моделі дорівнює 0,448 при $p < 0,000$. Отже, зв'язок між залежною і комплексною незалежною змінними є статистично значимим. Коефіцієнт множинної детермінації R^2 становить 0,201. Це означає, що наша модель може пояснити 20% значень, яких набуває залежна змінна.

За результатами множинного регресійного аналізу було встановлено, що найбільший відсоток значень залежної змінної пояснює шкала «D» ($\beta = 0,397$, $p = 0,000$). Аналіз інших шкал не дав статистично значимих результатів. Отже, можемо стверджувати, що найбільшу роль у формуванні рис дифузної

ідентичності і схильності до використання примітивних психологічних захистів відіграє боязкий тип прив'язаності.

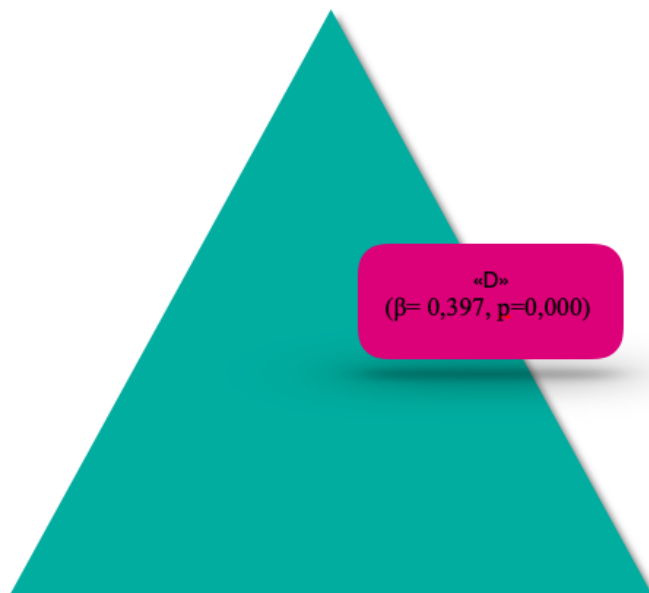

Рис 14. Модель регресійного аналізу за типом прихильності

Кореляційний аналіз

Гіпотеза 2.2. звучить наступним чином: «Ми припускаємо, що в осіб з гіршим тестуванням реальності домінують уникаючий, тривожний і боязкий типи прив'язаності». Отже для всіх видів аналізу ми використали шкали «RT», «А», «В», «С», «D». Розподіл усіх шкал узгоджений з нормальним, тому для їх перевірки було застосовано параметричний критерій Мана-Уїтні. За результатами аналізу, статистично значимий зв'язок змінної «RT» можна спостерігати тільки зі шкалою «С», яка позначає уникаючий тип прив'язаності. Коефіцієнт кореляції $r = 0,25$, при значенні $p = 0,12$. Всі інші шкали, які позначають типи прив'язаності, не мають суттєвого зв'язку зі змінною «RT». Таким чином, на основі отриманих даних можна стверджувати, що чим гірше

особа тестує реальність, тим більшу схильність вона буде мати до унікаючого типу прив'язаності. Такий висновок частково підтверджує гіпотезу 2.2.

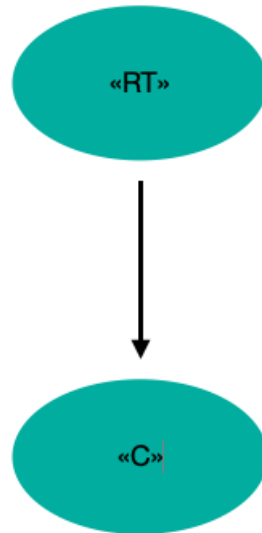

Рис15. Модель кореляційного аналізу тестування реальності і унікаючого типу прихильності

Порівняльний аналіз

Для того, щоб перевірити гіпотезу 2.2. за допомогою порівняльного аналізу, ми, як і всі попередні рази, розділили респондентів на три групи за ознакою тестування реальності. Тест Лівена показав, що всі шкали, окрім шкали «D», мають гомогенні дисперсії. Отже, для аналізу всіх інших шкал ми використали параметричний критерій, а для аналізу відмінностей за шкалою «D» – непараметричний критерій Краскела-Уоліса. Порівняльний аналіз трьох груп за трьома типами прихильності «А», «В» та «С», показав, що між ними існують суттєві відмінності, а особливо між першою та останньою групами, за типом прихильності «С» ($p = 0,013$). Це означає, що респонденти з третьої групи, які

мають найвищі бали за шкалою тестування реальності, мають більшу схильність до унікаючого типу прихильності, ніж респонденти з першої і другої груп.

Порівняння за критерієм боязкої прив'язаності «D» показало, що значимих відмінностей між групами не існує, оскільки рівень значущості $p = 0,316$, що значно більше за $p < 0,05$. Відтак, підсумовуючи, можемо сказати, що респонденти з трьох груп значно відрізняються за типом унікаючої прихильності. Ті респонденти, які за результати дослідження схильні гірше тестувати реальність, мають цей тип прив'язаності значно більш вираженим.

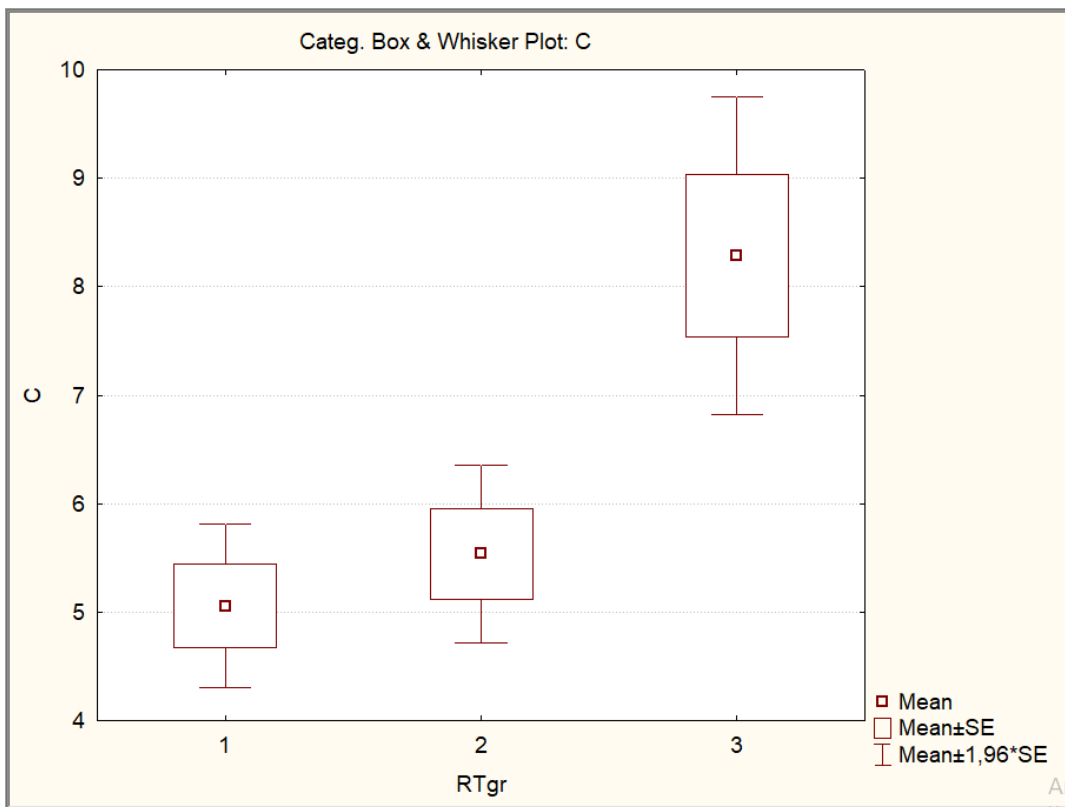

Рис14. Боксова діграма порівняльного аналізу за типом прихильності «С»

Множинний регресійний аналіз

Коефіцієнт множинної кореляції R для побудованої регресійної моделі = 0,271, при рівні значущості $p < 0,025$. Це вказує на статистично значимий зв'язок між залежною змінною «RT» і комплексною незалежною змінною, до якої були включені шкали «А», «В», «С», «D». Коефіцієнт множинної детермінації R^2

дорівнює 0,073. Таким чином, регресійна модель може пояснити 7% значень, яких набуває залежна змінна. За результатами аналізу, можемо зробити висновок, що найбільш суттєву і єдину статистично значиму участь у формуванні незалежної змінної «RT» приймає шкала унікаючої прив'язаності «С». Такий результат узгоджується з даними, отриманими за допомогою інших методів. У такий спосіб, ми вважаємо, що наша підгіпотеза була підтверджена лише частково.

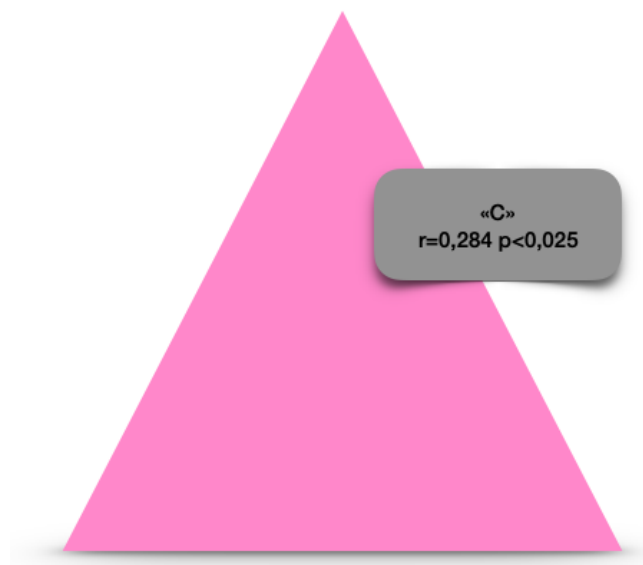

Рис15. Регресійна модель змінної «RT» за типом прихильності «С».

Висновки до розділу

У емпіричному розділі нами було проведено статистичний аналіз даних, отриманих шляхом опитування 99 респондентів.

Перша гіпотеза, яку ми мали на меті перевірити, звучить так: «Ми припускаємо, що існує зв'язок між рівнем організації особистості та об'єктивними стосунками.» Гіпотеза складається з двох припущень, кожне з яких ми перевіряли за допомогою кореляційного, порівняльного і регресійного методів аналізу.

1.1. Перше припущення має наступне формулювання: «У осіб, які мають примітивні захисні механізми, будуть більше вираженими такі форми патологічних об'єктних стосунків як «соціальна ізоляція» і «страх поглинення», ніж у , які користуються зрілими захистами». Шляхом кореляційного аналізу, нами було встановлено, що існує статистично суттєвий зв'язок між змінною «PD/ID» та змінними «SI» та «FE». Це означає, що чим більше балів набирає респондент за шкалою примітивних захистів і дифузії ідентичності, тим більшу схильність він проявляє до таких форм об'єктних стосунків як соціальна ізоляція та страх поглинення. Таким чином, можемо припустити, що респонденти, у яких домінують риси дифузної ідентичності і примітивніші психологічні захисти, більшою мірою схильні до соціальної ізоляції і страху поглинення. Отже, перша підгіпотеза була підтверджена.

Порівняльний аналіз трьох груп показав, що існують суттєві відмінності між трьома групами, а особливо між першою і останньою, за показниками соціальної ізоляції, страху поглинення, сепараційної тривоги, егоцентризму. Тобто групи різняться між собою майже за всіма типами об'єктних стосунків, окрім нарцисизму. Результати порівняльного аналізу підтвердили і доповнили перше припущення. Отримані данні також узгоджуються з даними кореляційного аналізу.

За результатами множинного регресійного аналізу, найбільшу роль у формуванні рис дифузної ідентичності і схильності до використання примітивних психологічних захистів беруть такі типи об'єктних стосунків, як соціальна ізоляція, страх поглинення і егоцентризм. Отримані результати також корелюють з даними, які ми отримали за допомогою інших методів аналізу. Отже, можемо стверджувати, що перша підгіпотеза була підтверджена і доповнена шляхом статистичного аналізу даних.

Нагадаємо, що гіпотеза 1.2. була сформульована нами наступним чином: «У осіб, які гірше тестують реальність, такі патологічні форми об'єктних стосунків як

«соціальна ізоляція» і «страх поглинення» будуть виражені сильніше, ніж у людей з кращим тестуванням реальності».

Шляхом кореляційного аналізу було встановлено, що змінна «RT» має суттєвий зв'язок зі змінними «SI» та «FE». Проте, найбільший зв'язок був встановлений зі змінною «Na». Таким чином, можемо стверджувати, що особи, які гірше тестують реальність, мають більш вираженими такі форми об'єктних стосунків як соціальна ізоляція і страх поглинення. Проте, особливо вираженим у осіб з гіршим тестуванням реальності є нарцисизм. Отже, друга гіпотеза була підтверджена і доповнена за допомогою кореляційного аналізу.

Порівняльний аналіз показав, що існують значні відмінності між трьома, а особливо першою і останньою групами респондентів, за шкалами страху поглинення та нарцисизму. Такі данні частково підтверджують вихідне припущення, а також доповнюють його.

За результатами множинного регресійного аналізу, найсуттєвішу роль у схильності до гіршого тестування реальності відіграють такі форми об'єктних стосунків, як нарцисизм, соціальна ізоляція і страх поглинення. Таким чином, можемо зробити висновок, що друга підгіпотеза про зв'язок гіршого тестування реальності і таких форм об'єктних стосунків, як соціальна ізоляція і страх поглинення, була підтверджена на основі статистичного аналізу даних опитування. Друга гіпотеза також була доповнена з огляду на те, що найбільший зв'язок поганого тестування реальності ми спостерігаємо з нарцисизмом.

Друга гіпотеза дослідження формулюється так: «Ми припускаємо, що риси організації особистості пов'язані з типом прив'язаності». Гіпотеза складається з двох припущень, істинність яких ми перевірили за допомогою кореляційного, порівняльного та множинного регресійного методів статистичного аналізу.

2.1. Гіпотеза має наступний вигляд: «У осіб з примітивними захистами домінують унікаючий, тривожний і боязкий типи прив'язаності».

За допомогою кореляційного аналізу, було встановлено, що найбільш значний прямий зв'язок змінна дифузії ідентичності і примітивних захисних механізмів

«PD/ID» має зі змінною боязкої прив'язаності «D» та суттєвий обернений зв'язок зі змінною надійної прив'язаності «A». Такі результати свідчать про те, що чим більше рис дифузної ідентичності і примітивних захистів проявляє особистість, тим більше вона схильна до боязкого типу прив'язаності і менш схильна до надійного типу прив'язаності. Отримані результати підтверджують і доповнюють першу підгіпотезу.

Порівняльний аналіз трьох груп респондентів показав, що існують суттєві відмінності між трьома групами, а особливо між першою і останньою, за показниками боязкого і тривожного типів прив'язаності. Таким чином, у респондентів з першої групи, які мають найнижчі бали за шкалою «PD/ID», є значно менш вираженими боязкий та тривожний типи прив'язаності, порівняно із респондентами з останньої групи, які набрали найвищі бали за шкалою «PD/ID». Отримані результати підтверджують вихідне припущення і частково узгоджуються з даними кореляційного аналізу.

Шляхом множинного регресійного аналізу було встановлено, що найбільшу роль у формуванні рис дифузної ідентичності і схильності до використання примітивних захисних механізмів відіграє боязкий тип прихильності.

Отже, шляхом статистичного аналізу даних, гіпотеза про те, що існує зв'язок між такими рисами особистісної організації, як дифузія ідентичності і схильністю до використання примітивних психологічних захистів та ненадійними типами прихильності, була підтверджена.

2.2. Друга гіпотеза стосувалася зв'язку поганого тестування ревальності і ненадійних типів прихильності.

Кореляційний аналіз показав, що існує статистично значний зв'язок між шкалою «RT» та змінною «С», яка позначає унікаючий тип прихильності. Таким чином, чим гірше респондент дослідження тестує реальність, тим більш схильним він є до унікаючого типу прихильності. Можемо констатувати, що отримані результати частково підтверджують наше припущення.

Порівняльний аналіз трьох груп встановив, що існують суттєві відмінності між трьома групами респондентів, а особливо між першою і останньою, за критерієм унікаючої прихильності. Такі данні узгоджуються з результатами кореляційного аналізу.

Множинний регресійний аналіз також встановив, що найбільший вплив на погане тестування реальності має унікаючий тип прихильності. Отже, всі отримані результати узгоджуються між собою і частково підтверджують вихідне припущення.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що дві гіпотези дослідження були частково підтверджені і доповнені результатами статистичного аналізу. Результати аналізу також підтвердили теоретичну модель.

Інтерпретація результатів

За результатами кореляційного аналізу, ми встановили, що існує суттєвий зв'язок між змінною примітивних захистів і дифузії ідентичності та соціальною ізоляцією. Це означає, що особистості, яким більш властиві риси дифузної ідентичності і які частіше використовують примітивні захисні механізми, більшою мірою мають проблеми зі встановленням близьких стосунків, їм бракує довіри до інших людей, вони уникають близькості через страх бути відкинутими і переживають гостре відчуття самотності.

З теорії ми знаємо, що зазвичай люди, які мають яскраво вираженими такі риси організації особистості, як примітивні захисти і дифузія ідентичності, належать до межового або психотичного рівнів організації. Як вже зазначалося у теоретичній частині, особистості з дифузною ідентичністю переживають себе суб'єктивно спустошеними, їм важко бути наодинці із собою. Однак, їх стосунки з іншими людьми теж є хаотичними і нетривалими через відсутність адекватного сприйняття іншої людини і недостатню спроможність витримувати свій сильний афект. На основі цього припущення і вивченої теорії можна обґрунтувати отримані результати дослідження.

У своїй статті «Самотність і межева патологія»[21] Дж. Адлер описує свою психотерапевтичну роботу з межевими пацієнтами. Ним було виявлено, що прикметною і дуже розповсюдженою рисою цих пацієнтів є надзвичайно болісне і часом безнадійне переживання почуття самотності. Це переживання підсилювалося також відсутністю віри у пацієнтів в те, що цей стан може колись закінчитися, і це викликало ще більший відчай. Можна сказати, що спостерігаюче Его цих людей було недостатньо розвиненим. Вони не могли абстрагуватися від своїх сильних почуттів, подивитися на себе зі сторони, були повністю захоплені цими переживаннями. Особливе значення мало те, що ці пацієнти у своїй свідомості і пам'яті не мали образів важливих людей, які б могли їх підтримати або були їм близькими. Якщо ж такі образи і були, то вони переживалися як негативні і такі, що відкидають. Пацієнти навіть у фантазіях не могли уявити когось, хто міг би бути поряд з ними у важкі моменти їх життя. Автор вважає, що таке переживання самотності є одним з основних виявів дефекту особистості, який, можливо, має свої витоки у раньому дитинстві. Таке положення узгоджується з поглядом теорії об'єктних стосунків щодо впливу ранніх дефіцитів на розвиток і є особливо співзвучним з концепцією «базового дефекту» та «філобатизму» Балінта.

У психоаналізі існує загальна думка, що причиною відсутності у психіці межевих осіб репрезентацій об'єктів є специфіка їх афектів і захисних механізмів. По-перше, межевим особистостям дуже важко переживати втрату коханого об'єкту. Ця втрата супроводжується нестерпною скорботою, тому починає діяти захисне заперечення і вся афективна пам'ять про об'єкт усувається зі свідомості. Об'єкт, так би мовити, просто «викидають» з психіки. По-друге, якщо об'єкт не задовольняє потреби Я, то гнів на нього може виявитися настільки сильним, що буде загрожувати психічній рівновазі. Тому, тут знову ж таки важливо усунути зі свідомості сам об'єкт і афект, який супроводжує роздуми про нього. Ми поділяємо дану точку зору на природу переживання самотності межевими пацієнтами. Наведені вище особливості внутрішніх

об'єктних стосунків заважають межевим особистостям встановлювати близькі і довірливі контакти з іншими людьми, що тільки посилює відчуття самотності і соціальної ізоляції. Таким чином, можемо вважати, що результати кореляційного аналізу підтвердили наше припущення про зв'язок між такими рисами організації особистості, як примітивні захисні механізми і дифузна ідентичність, та соціальною ізоляцією як патологічною формою об'єктних стосунків.

Наступну високу кореляцію змінна «PD/ID» має за шкалою «FE», яка позначає острах поглинення. Отже, існує значний прямий зв'язок між змінними. Це підтверджує другу частину нашої гіпотези про те, що використання примітивних захистів і дифузія ідентичності пов'язані зі страхом поглинення. Під страхом поглинення у використаній нами методиці мається на увазі страх втратити відчуття власного Я у стосунках. Мова йде про втрату відчуття незалежності і кордонів Его. Знову ж таки, спираючись на концепцію О. Кернерга про організацію особистості, припустимо, що використання примітивних захистів і дифузія ідентичності більшою мірою притаманні особам з межевим і психотичним рівнем організації особистості. Якщо говорити про психотичний рівень організації, то такі висновки чітко узгоджуються з нашою теорією. Як пам'ятаємо, для цього рівня властива відсутність чіткого розмежування між Я-репрезентаціями і об'єкт-репрезентаціями у психіці. Тобто така особа первинно має проблеми з відчуттям автономії свого Я і постійно переживає страх остаточного зникнення меж між Я та не-Я. Такий стан у психодинамічному підході називають анігіляційною тривогою. Цей тип тривоги також був описаний Мелані Кляйн, як один з примітивних і ранніх. Дитиною ця тривога відчувається як страх фрагментації свого Я і тіла, а також об'єкта. Відтак, на нашу думку, особа, яка знаходиться ближче до психотичного рівня організації особистості, буде уникати емоційно інтенсивних стосунків, через свій страх остаточно втратити відчуття власного Я, який корелює зі шкалою страху поглинання нашої методики. Страх поглинення та втрати себе у стосунках притаманний і особам з межевою організацією. Межеві особистості здебільшого зберігають чітку

диференціацію між образом Я і репрезентаціями об'єктів. Втім, переживаючи постійне відчуття спустошення і самотності, вони дуже потребують стосунку. Тому вважається, що через цю сильну і невгамовну потребу в Іншому, межевій особистості притаманна така примітивна форма інтроеції, як інкорпорація. Ця форма інтроекції переживається як фантазія про поглинення, пожирання об'єктом. «Через це, у момент найбільш сильних інкорпоративних бажань, межевий пацієнт вимушений віддалятися від людини, якої потребує. Втім, він переживає встановлений захисний психологічний простір як нестерпну ізоляцію і самотність, від яких і походить потяг до інкорпорації».[21] Ми знаходимо таку думку автора слушною і поділяємо її. Дана концепція узгоджується з тими характеристиками, які описують шкалу страху поглинення.

Перевірка другої підгіпотези про те, що погане тестування реальності патологічні об'єктні стосунки пов'язані між собою, показала, що особи, які гірше тестують реальність, є більш схильними до нарцисизму. У методиці «TOR» вимір «Нарцисизм» описує скоріше грандіозний нарцисизм. Автор має на увазі притаманне нарцистичній особі відчуття всемогутності та омніпотентності власного Я. Важливим є те, що особи, у яких виражений цей вимір об'єктних стосунків, ідеалізують себе і фантазують про власну велич та унікальність для того, щоб позбутися відчуття власної меншовартості, яке приховане за такою самоідеалізацією. Така специфіка захистів і крихкість самооцінки робить цих людей дуже вразливими. Патологічно нарцистична особа відчуває себе вищою і кращою за інших. Вона схильна регулювати свою самооцінку за рахунок інших – принижуючи і нехтуючи тими, хто біля неї. Не менш властивим таким особам є перфекціонізм. Вони звикли звинувачувати інших у недосконалості. О. Кернберг вважає, що грандіозно нарцистичні особистості захищаються від своїх негативних переживань та агресії проектуючи їх на світ та інших людей. Не їх власне Я, а навколишня дійсність сприймається ними як люта, ворожа і переслідуюча. Причиною цього є позбавлене любові виховання, в процесі якого батьки ставилися до дитини відсторонено і зневажливо. З теоретичного розділу

про риси особистісної організації нам відомо, що люди, які знаходяться на межевому рівні функціонування, мають достатньо збережене тестування реальності. Вони не досвідчують галюцинацій або маячень, однак їх оцінка поведінки інших людей і дійсності може бути спотвореною притаманною їм схильністю проектувати свої негативні і агресивні афекти. Відтак можна припустити, що такі риси особистості погіршують тестування реальності у сфері міжособистісних стосунків

За результатами кореляційного аналізу, особи, що мають більш виражені риси дифузії і дентичності і примітивні психологічні захисти, є схильними до уникаючого типу прив'язаності. Тобто, для них є властивими негативно афективно забарвлені репрезентації власного Я і Інших. Особи, які схильні до боязкого типу прив'язаності, здебільшого невпевнені у собі, їм бракує відчуття власної цінності. Хоч їм як особистостям притаманне бажання соціального контакту і близькості, але вони уникають близьких взаємин, тому що бояться бути відкинутими. Можна припустити, що схильність до таких поведінкових і емоційних патернів, погіршує особисте життя таких людей і сприяє їх соціальній ізоляції у широкому значенні. Ненадійний тип прив'язаності має багато спільних рис з соціальною ізоляцією, як формою патологічних об'єктних стосунків. За визначенням Грегора Звелца, цей вимір об'єктних стосунків описує осіб, які мають проблеми з довірою до інших і побудовою взаємин. Такі особи прагнуть взаємин, але через свою недовіру до інших людей, часто залишаються відстороненими і дуже самоніми. Таким чином, можемо припустити, що підвимір «соціальної ізоляції» і боязкий тип прив'язаності описують дуже схожі риси особистості і те, як вони впливають на соціальне і інтимне життя особи. Таким чином, два перших припущення першої і другої гіпотези узгоджуються між собою за результатами кореляційного аналізу.

У останній частині емпіричного розділу, ми перевіряли припущення про те, що існує зв'язок між гіршим тестуванням реальності і ненадійними типами прив'язаності. Отриманні шляхом кореляційного аналізу данні показали, що

гірше тестування реальності і унікаючий тип прив'язаності пов'язані між собою. При переважанні унікаючого типу прив'язаності, особистості вдастиві позитивна репрезентація Селф і негативна репрезентація Іншого. Це свідчить про те, що особи, у яких домінує унікаючий тип прив'язаності, мають позитивне уявлення про себе і добре до себе ставляться, але вони не вважають інших людей надійними і щирими у стосунках, тому уникають близьких взаємин із ними. Такі риси унікаючого типу прив'язаності мають певну подібність до рис нарцисизму, як форми патологічних об'єктних стосунків. Особи з вираженим нарцисизмом, схильні ідеалізувати власне Я і знецінювати інших людей, а також проектувати свої негативні афекти. Таким чином, результати перевірки двох гіпотез узгоджуються між собою.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження може бути корисним для розвитку психотерапевтичної практики і психодіагностики. З психодинамічної точки зору, пацієнт розігрує у терапії саме свої об'єктні стосунки. Тобто якість об'єктних стосунків впливає на те, як пацієнт сприймає терапевта, яким буде тип його перенесення і наскільки він заціквлений у співпраці з терапевтом. Таким чином, краще розуміння специфіки об'єктних стосунків пацієнта і їх більш точна діагностика можуть підвищити ефективність психотерапії.

У ході нашого дослідження нам вдалося виявити істотні зв'язки між рівнем структурної організації особистості та певними типами об'єктних стосунків і прив'язаності. Нами було встановлено, що існує зв'язок між рівнями структурної організації: дифузія ідентичності і використання примітивних психологічних захистів, та формами об'єктних стосунків: соціальною ізоляцією і страхом поглинення. Таким чином, особи, які мають описану вище специфіку організації особистості, здебільшого досвідчують складнощі у встановленні близьких і довірливих стосунків з іншими людьми, частіше відчують себе самотніми і соціально дезадаптованими. Також у даних осіб домінує боязкий тип прив'язаності. Разом з тим, за результатами, отриманими шляхом статистичної обробки даних проведеного нами опитування, можна зробити висновок, що особам, які гірше тестують реальність, є більш властивим нарцисизм як форма об'єктних стосунків, а також уникаючий тип прив'язаності. Такі результати свідчать про те, що особи, які гірше тестують реальність, здебільшого схильні ідеалізувати власне Я та знецінювати інших людей, що також призводить до погіршення їх соціальної адаптації і зменшення рівня задоволеності особистим життям.

Результати нашого дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення феномену об'єктних стосунків і розроблення емпіричної методології їх дослідження.

Список використаної літератури:

1. Antonovsky, A. M. (1980). Object Relationship or Object Relations? *Contemporary Psychoanalysis*, 16(2), 203–210.
<https://doi.org/10.1080/00107530.1980.10745618>
2. Balint, M. (1992). *The Basic Fault: Therapeutic Aspects of Regression* (3rd ed.). Northwestern University Press.
3. Bartholomew, K. (1990). Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 147–178.
<https://doi.org/10.1177/0265407590072001>
4. Bartholomew, K. (1994). Assessment of Individual Differences in Adult Attachment. *Psychological Inquiry*, 5(1), 23–67.
https://doi.org/10.1207/s15327965pli0501_2
5. Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
6. Crain, W. (2010). *Theories of Development: Concepts and Applications: Concepts and Applications* (6th ed.). Psychology Press.
7. F., T. T. R. L. (2021). *Psychoanalytic theories of Development / Psihoanaliticheskie teorii razvitiya (In Russian)*. Kogito-Tsentr.

8. Hinshelwood, R. D. (1991). *Dictionary of Kleinian Thought* (2nd ed.). Jason Aronson, Inc.
9. Jill Savege Scharff, David E. Scharff. (2005). *The primer of object relations* (Second ed.). Lanham, Boulder, New York, Toronto, Oxford “Jason Aronson.”
10. Kernberg, O. F. (1993). *Severe Personality Disorders: Psychotherapeutic Strategies* (Reprint ed.). Yale University Press.
11. Melanie Klein Trust. (n.d.). *Параноидно-шизоидная позиция*. <https://Melanie-Klein-Trust.Org.Uk>. <https://melanie-klein-trust.org.uk/ru/theory/параноидно-шизоидная-позиция/>
12. Piper, W. (1999a). Object relations theory and short-term dynamic psychotherapy Findings from the quality of object relations scale. *Clinical Psychology Review*, 19(6), 669–685. [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(98\)00080-4](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(98)00080-4)
13. Piper, W. (1999b). Object relations theory and short-term dynamic psychotherapy Findings from the quality of object relations scale. *Clinical Psychology Review*, 19(6), 669–685. [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(98\)00080-4](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(98)00080-4)
14. Thomas, Smith, E. M. D. (1993). Measurement of object relations. *Journal of Psychotherapy Practice and Research*. Published.
15. Winnicott, D. W. (1992). *The Child, The Family And The Outside World (Classics in Child Development)* (2nd ed.). Perseus Publishing.

16. Winnicott, D. W. (2005). *Playing and Reality (Routledge Classics)* (2nd ed.). Routledge.
17. Žvelc, G. (2002). From Withdrawal to Relational Contact: The Psychotherapy of Self-Destructiveness. *Transactional Analysis Journal*, 32(4), 243–255. <https://doi.org/10.1177/036215370203200405>
18. Zvelc, G. (2010a). Object and subject relations in adulthood - towards an integrative model of interpersonal relationships. *Psychiatria Danubina*, 22(4), 498–508.
19. Zvelc, G. (2010b, June 10). *Object relations and attachment styles in adulthood*. <http://psiholoska-obzorja.si>. <http://psiholoska-obzorja.si>
20. Zvelc, G. (2015). Preliminary validation of the Test of Object Relations in a sample of Croatian students. *Review of Psychology*, 22. <https://doi.org/10.1037/t59394-000>
21. Адлер, Д. ж. (n.d.). *Одиночество и пограничная патология: отсылка к детскому развитию*. <https://Psychoanalysis.by/2018/03/07/Adler/>. <https://psychoanalysis.by/2018/03/07/adler/>
22. Винникотт, Д. В. (2019а, Мау 3). *Новорожденный и его мать*. Психоанализ. <https://psychoanalysis.by/2019/05/03/статья-винникотт-новорожденный-и-его/>
23. Винникотт, Д. В. (2019б, Мау 20). *Здоровое окружение в пору младенчества*. Психоанализ. <https://psychoanalysis.by>

24. *Внутренние объекты.* (n.d.). <https://Melanie-Klein-Trust.Org.Uk/>
<https://melanie-klein-trust.org.uk/ru/theory/внутренние-объекты/>
25. Гриздак, В. (n.d.). *ОБЪЕКТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ. Я-КОНЦЕПЦИЯ . . .ИЛИ ПОЧЕМУ Я ЗЛЮСЬ НА НЕЕ/НЕГО, ЛЮБЛЮ ЕГО/ЕЕ. . .И КТО Я ТАКОЙ.* <https://Psychoanalysis.By>.
<https://psychoanalysis.by/2017/12/20/object/>
26. Кернберг, О. (n.d.-a). *Инстинкты, аффекты, влечения и объектные отношения.* <https://Psychoanalysis.By>.
<https://psychoanalysis.by/2019/08/12/статья-кernберг-инстинкты-влечения-а/>
27. Кернберг, О. (n.d.-b). *Психические структуры и личностная организация.* <https://Psychoanalysis.by/2018/06/19/Article-Psychoanalysis-27/>. <https://psychoanalysis.by/2018/06/19/article-psychoanalysis-27/>
28. Кернберг, О. (n.d.-c). *Психоаналитические теории объектных отношений.* <https://Www.Psychol-Ok.Ru>. https://www.psychol-ok.ru/lib/kernberg/ptoo/ptoo_03.html
29. Кернберг, О. (n.d.-d). *Структурное интервью при изучении нарушенной личности.* <https://Psychoanalysis.by/2018/01/05/Structured-Interviews/>. <https://psychoanalysis.by/2018/01/05/structured-interviews/>
30. Кернберг, О. (n.d.-e). *Эго-психология объектных отношений в теории нарциссизма.* <https://Psychoanalysis.By>.

<https://psychoanalysis.by/2020/02/03/статья-отто-кернаберг-эго-психология-о/>

31. Куттер, П. (n.d.). *Современный психоанализ. Введение в психологию бессознательных процессов*. <https://Geshtaltart.Dp.Ua>.
<https://geshtaltart.dp.ua>

32. Рождественский, Д. С. (2008). *Теория объектных отношений. Лекции (неизданное)*. СПб: ВЕИП.

33. Романов, И. Ю. (n.d.). *Мелани Кляйн. Психодинамика внутренних отношений*. <http://psychoanalysisikharkov.com>.
<http://psychoanalysisikharkov.com/мелани-кляйн-психодинамика-внутренн/>

34. Фонаги, П. (n.d.). *Точки соприкосновения и расхождения между психоанализом и теорией привязанности*. <https://Amadeya-Center.Com.Ua>.
<https://amadeya-center.com.ua/articles/tochki-soprikosnoveniya-i-raskhozhdeniya-mezhdu-psikhoanalizom-i-teoriey-privyazannosti>

35. Фонда, П. (n.d.). *Контейнирование по Биону и холдинг по Винникотту*. <https://Psychoanalysis.By>.
<https://psychoanalysis.by/2018/02/23/holding/>

ДОДАТКИ

Додаток А.

Методика «ІРО» О. Кернберга

Текст опитувальника

1. Я почуваюсь так, наче я фальшивка чи самозванець, наче інші бачать мене інакшим, ніж я насправді є.
2. Коли я знервований чи збентежений, мені здається, наче речі в зовнішньому світі також не мають сенсу.
3. Я почуваюсь так, наче я інша людина вдома, порівняно з тим, який я на роботі чи в школі.
4. Я відчуваю, що не отримую те, чого хочу.
5. Я помічаю, що роблю щось, що засмучує інших і не знаю, чому це їх засмучують.
6. Деякі з моїх друзів здивувалися б, наскільки по-різному я поведжусь в різних ситуаціях.
7. Я відчуваю, що мої смаки та погляди не зовсім мої власні, а наче запозичені від інших.
8. Я відчуваю, що мої бажання чи думки можуть здійснитись якимось магічним чином.
9. Люди кажуть мені, що я провокую чи обманюю їх щоб досягти свого.
10. Я не впевнений, що голос, який я чув, чи щось, що я бачив - це плід моєї уяви чи реальність.
11. Я думаю, що бачу речі, які, коли я придивлюсь ближче, виявляються чимось іншим.
12. Я не можу пояснити зміни в своїй поведінці.
13. Я можу бачити і чути речі, які ніхто інший не може побачити чи почути.
14. Я помічаю, що роблю щось, що в інші моменти вважаю не надто мудрим, як, наприклад випадковий секс, брехня, вживання алкоголю, істерики чи дрібне порушення закону.
15. Мені кажуть, що я поведжусь суперечливо.
16. Я не можу визначити, чи певні фізичні відчуття, які я переживаю, є реальними, чи я їх вигадую.
17. Я чую речі, про які інші кажуть, що їх немає.
18. Те, як я поведжусь, здається іншим непередбачуваним і непостійним.
19. Люди мають схильність використовувати мене, якщо я цього не контролюю
20. Я розумію і знаю речі, які ніхто інший не здатен зрозуміти чи знати.
21. Якби моє життя було книжкою, воно б радше було збіркою оповідань, написаних різними авторами, ніж довгим романом.
22. У моєму житті є люди, якими не лише захоплююсь, але і майже ідеалізую.

23. У мене з'являються хобі та інтереси, але я їх кидаю.
24. Я бачив речі, які не існують в реальності.
25. Я помічаю, що роблю щось, що здається мені нормальними в той момент, коли я це роблю, але пізніше мені важко повірити, що я це робив.
26. Навіть люди, які добре мене знають, не можуть передбачити мою поведінку
27. Я чув і бачив речі навіть коли не було очевидної на це причини.
28. Мені важко бути впевненим у тому, що про мене думають інші люди, навіть ті, хто добре мене знає.
29. Люди схильні відповідати мені або надмірною любов'ю, або покиданням.
30. Я маю схильність відчувати дещо загострено: або величезну радість, або сильний відчай.
31. Я бачу себе геть по-різному в різних ситуаціях.
32. Я боюсь втратити себе в процесі інтимних стосунків.
33. Мої життєві цілі часто змінюються з року в рік.
34. Я часто щось вихваляю, навіть якщо потім виявляюся неправим у своїх судженнях.
35. Я коливаюсь між тим, щоб бути теплим та відданим в деякі моменти, і холодним та байдужим в інші моменти.
36. Я імпульсивно роблю щось, що вважаю соціально неприйнятним.
37. Мої цілі постійно змінюються.
38. Коли все навколо мене неспокійне і заплутане, я відчуваю те саме всередині себе.
39. Люди вважають мене грубіяном та нетактовним, і я не знаю, чому.
40. Я почуваюсь так, наче був десь раніше, де насправді не бував чи робив щось таке, чого насправді не робив.
41. Я вірю, що щось може статись просто якщо я подумаю про це.

Ключ

Порушене тестування реальності 8, 10,11,13, 16, 17, 20, 24 ,27,40, 41

Додаток В

Методика TOR

Please read each of the statements carefully. Circle the number next to the statement that marks the extent to which the statement is true of you.

The numbers mean:

- 1 - COMPLETELY DISAGREE
- 2 - MOSTLY DISAGREE
- 3 - PARTLY AGREE/PARTLY DISAGREE
- 4 - MOSTLY AGREE
- 5 - COMPLETELY AGREE

Circle only one answer for each statement. There are no right or wrong answers. Please mark all the statements.

1. If the person I love left me, my life wouldn't have any meaning any more.	1	2	3	4	5
2. I admire myself very much.	1	2	3	4	5
3. I don't have any good friends.	1	2	3	4	5
4. The person I love and myself understand each other even without speaking.	1	2	3	4	5
5. I have the feeling that nobody likes me.	1	2	3	4	5
6. I am very good and kind to people as long as they are of some use to me.	1	2	3	4	5
7. Contacts with other people are not important to me.	1	2	3	4	5
8. I like doing things that are dangerous.	1	2	3	4	5
9. I usually do the opposite of what others expect of me.	1	2	3	4	5
10. In a relationship I expect my partner to always accommodate me.	1	2	3	4	5
11. I don't want to have a permanent partner because that would take away my freedom.	1	2	3	4	5
12. If other people don't behave as I want them to, I get very upset	1	2	3	4	5
11. I am distressed if I have to take leave of a person who I feel close to, even if only for a short time.	1	2	3	4	5
14. I find it difficult to distinguish between my wishes and the wishes of a person I am very attached to.	1	2	3	4	5
15. I am being frank in answering the questions in this questionnaire.	1	2	3	4	5
16. If I am on a short trip, I phone the people I am close to almost every day.	1	2	3	4	5
17. I am a closed person.	1	2	3	4	5
18. Sometimes in relationships with others I begin to lose my sense of self.	1	2	3	4	5
19. I sometimes oppose others just to prove that they have no power over me.	1	2	3	4	5
20. I need another person to feel whole.	1	2	3	4	5
21. I am going to achieve more in life than other people.	1	2	3	4	5
22. 'Average' people are uninteresting to me.	1	2	3	4	5
23. I refuse to become attached to other people because I don't want to lose my freedom.	1	2	3	4	5
24. If I go on a trip, I am afraid that doing so I will hurt those who are close to me.	1	2	3	4	5
25. Sometimes I manipulate other people.	1	2	3	4	5
26. I am not close to anyone.	1	2	3	4	5
27. I have a toy or an object from my childhood that I am very attached to.	1	2	3	4	5

1 - Completely disagree	2 - Mostly disagree	3 - Partly agree/ partly disagree	4 - Mostly agree	5 - Completely agree	
28. Some people fascinate me so much I can't stop thinking about them.	1	2	3	4	5
29. Other people are fascinated by me.	1	2	3	4	5
30. I feel bad if the person I love does something that goes against my wishes.	1	2	3	4	5
31. I feel threatened when another person tries to establish a more intimate relationship with me.	1	2	3	4	5
32. When I am in a relationship, I want to control my partner.	1	2	3	4	5
33. I want to merge into ONE with the person I love.	1	2	3	4	5
34. I am better looking than other people.	1	2	3	4	5
35. I don't need other people.	1	2	3	4	5
36. I am worth more than other people.	1	2	3	4	5
37. I would like to always live with my parents.	1	2	3	4	5
38. If the person I love feels bad, I begin to feel bad too.	1	2	3	4	5
39. Sometimes I am afraid of another person getting too close to me.	1	2	3	4	5
40. I feel bad if the person I love leaves me by myself	1	2	3	4	5
41. I have visited all the countries of the world.	1	2	3	4	5
42. The most important thing in love is that my partner is always available to me.	1	2	3	4	5
43. Sometimes I claim rights for myself that I am not willing to grant to others.	1	2	3	4	5
44. I have never fallen in love.	1	2	3	4	5
45. Sometimes I feel as if I am almighty.	1	2	3	4	5
46. I am intimidated by people who want to become emotionally close to me.	1	2	3	4	5
47. I find it difficult to accept that there are not only things in common, but also differences between myself and the person I love.	1	2	3	4	5
48. My relationships are brief with no strings attached.	1	2	3	4	5
49. I feel that there is a barrier between myself and other people.	1	2	3	4	5
50. I often think of the danger of losing the person I feel very close to.	1	2	3	4	5
51. I can't rely on anyone but myself.	1	2	3	4	5
52. It is difficult for me to cope with every separation from the person I love.	1	2	3	4	5
53. Sometimes I feel so strong that I think nothing bad can happen to me.	1	2	3	4	5
54. Sometimes I fear that another person will get overly attached to me.	1	2	3	4	5
55. Sometimes I feel so close to another person that I no longer know who I am.	1	2	3	4	5
56. When a relationship with another person involves too much commitment, I withdraw.	1	2	3	4	5
57. I have a special power that other people don't possess.	1	2	3	4	5
58. Sometimes something unpleasant happens to me.	1	2	3	4	5
59. I cannot become attached to anyone.	1	2	3	4	5
60. Some people really impose themselves on me.	1	2	3	4	5
61. I would like to become famous.	1	2	3	4	5
62. I am mistrustful towards other people.	1	2	3	4	5
63. I have no one in my life on whom I can rely in difficult moments.	1	2	3	4	5

1 - Completely disagree	2 - Mostly disagree	3 - Partly agree/ partly disagree	4 - Mostly agree	5 - Completely agree	
64. If I get too close to another person, I become afraid of losing myself.	1	2	3	4	5
65. If the person I am very attached to has to leave for a while, I take an object belonging to him/her to feel better.	1	2	3	4	5
66. When I am with the person I feel close to, I can read his/her mind.	1	2	3	4	5
67. Sometimes I fear that one of the people I am close to might die.	1	2	3	4	5
68. Other people seem so distant from me.	1	2	3	4	5
69. If the person I love tries to do something I disagree with, I try to stop him / her.	1	2	3	4	5
70. In the past week I have had at least one beverage to drink.	1	2	3	4	5
71. The person I feel close to has the same opinions as I do.	1	2	3	4	5
72. I want to be perfect.	1	2	3	4	5
73. In a relationship, I try to chain the partner to myself.	1	2	3	4	5
74. I would like to escape from a relationship that is becoming more and more intimate.	1	2	3	4	5
75. I don't have a lot of contacts with people.	1	2	3	4	5
76. When I go to bed at night, I want to have something with me to protect me.	1	2	3	4	5
77. I believe I am truly special.	1	2	3	4	5
78. When I'm in a relationship, I feel trapped.	1	2	3	4	5
79. When I go on a trip, I miss my family a lot.	1	2	3	4	5
80. Sometimes I break all rules to achieve what I want.	1	2	3	4	5
81. I have told at least one lie in my life.	1	2	3	4	5
82. I experience the person I love as a part of myself.	1	2	3	4	5
83. Sometimes I expect other people to know what I need without me telling them.	1	2	3	4	5
84. I want other people to be the way I want them to be.	1	2	3	4	5
85. I am alienated from other people.	1	2	3	4	5
86. Being alone causes me to feel despair.	1	2	3	4	5
87. When a person no longer gives me what I need, he or she no longer interests me.	1	2	3	4	5
88. In a relationship, I do not allow my partner the things I allow myself.	1	2	3	4	5
89. I believe I was born to do great things.	1	2	3	4	5
90. In a relationship I become very angry when my partner doesn't act as I want him / her to.	1	2	3	4	5
91. When I am in the company of others, I want to be the center of attention.	1	2	3	4	5
92. Sometimes I behave in the same way as the person I like.	1	2	3	4	5
93. In relationships I am afraid of losing my independence.	1	2	3	4	5
94. I often feel as if though there is no clear boundary between me and other people.	1	2	3	4	5
95. I sometimes use other people to get what I want.	1	2	3	4	5

Додаток С

Методика генералізованого типу прив'язаності Бартолом'ю і Горовиця

Scale:

Following are four general relationship styles that people often report. Place a checkmark next to the letter corresponding to the style that best describes you or is closest to the way you are.

____ A. It is easy for me to become emotionally close to others. I am comfortable depending on them and having them depend on me. I don't worry about being alone or having others not accept me.

____ B. I am uncomfortable getting close to others. I want emotionally close relationships, but I find it difficult to trust others completely, or to depend on them. I worry that I will be hurt if I allow myself to become too close to others.

____ C. I want to be completely emotionally intimate with others, but I often find that others are reluctant to get as close as I would like. I am uncomfortable being without close relationships, but I sometimes worry that others don't value me as much as I value them.

____ D. I am comfortable without close emotional relationships. It is very important to me to feel independent and self-sufficient, and I prefer not to depend on others or have others depend on me.

Now please rate each of the relationship styles above to indicate how well or poorly each description corresponds to your general relationship style.

Style A						
1	2	3	4	5	6	7
Disagree Strongly			Neutral/ Mixed			Agree Strongly
Style B						
1	2	3	4	5	6	7
Disagree Strongly			Neutral/ Mixed			Agree Strongly
Style C						
1	2	3	4	5	6	7
Disagree Strongly			Neutral/ Mixed			Agree Strongly
Style D						
1	2	3	4	5	6	7
Disagree Strongly			Neutral/ Mixed			Agree Strongly

